

Äitien käsityksiä 1–5-vuotiaiden lastensa television katselusta

Jenni Paukkunen

Tampereen yliopisto
Informaatitieteiden yksikkö
Vuorovaikutteinen teknologia
Pro gradu -tutkielma
Ohjaaja: Tarja Tiainen
Toukokuu 2015

Kiitokset

Haluan vielä tässä esittää kiitokset kaikille haastatteluun osallistuneille. Ilman teidän vilpittömää auttamishalua tämä tutkimus olisi ollut mahdotonta toteuttaa. Iso kiitos myös ohjaajalleni Tarja Tiaiselle, joka on jaksanut uudelleen ja uudelleen pitkienkin taukojen jälkeen tarttua työhöni ja opastaa minua, jotta tähän pisteeseen on päästy. Erityisesti haluan kiittää äitiäni, isääni ja muita perheeni jäseniä siitä, että he ovat Wilppu-poikaani hoitamalla mahdollistaneet työskentelyrauhani. Kiitos.

Tampereen yliopisto

Informaatiotieteiden yksikkö

Vuorovaikutteinen teknologia

PAUKKUNEN, JENNI: Äitien käsityksiä 1–5-vuotiaiden lastensa television katselusta

Pro gradu -tutkielma, 58 sivua, 4 liitesivua

Toukokuu 2015

Tiivistelmä

Tutkimuskysymyksenä oli 1–5-vuotiaiden lasten vanhempien suhtautuminen lastensa television katseluun. Vastausta kysymykseen etsittiin haastattelemalla 20 äitiä, joiden lapsi tai lapset kuuluivat haastatteluhetkellä kyseiseen ikäryhmään. Haastattelut toteutettiin kevään 2012 aikana. Tutkimushaastattelun aineistoja analysoimalla oli tarkoitus löytää mahdollisimman paljon erilaisia käsityksiä.

Tutkimustulokset osoittavat, että äitien käsitykset ikäryhmään kuuluvien lastensa television katselua kohtaan ovat varsin moninaiset. Käsitykset ovat osittain yhteneväisiä, mutta myös keskenään ristiriitaisia ja muista poikkeavia ajatuksia tuli ilmi. Tuloksena saatiin 21 luokkaa sisältävä luokittelu, jossa ensimmäisenä ulottuvuutena on lasten televisionkatseluun liittyviä asioita ja toisena ulottuvuutena arvio siitä kuuluuko kyseinen luokka positiivisiin, neutraaleihin, negatiivisiin vai mahdollisia riskejä sisältäviin käsityksiin. Ensimmäinen ulottuvuus sisältää viisi yläluokkaa, jotka ovat katseluun johtavat syyt, katseluun käytetty aika, katseltavien ohjelmien sisältö, television vaikutukset jälkikäteen havaittuina sekä muutostoiveet vallitsevaan tilaan.

Avainsanat ja -sanonnat: Fenomenografia, lasten television katselu, vanhempien käsitykset

Sisällysluettelo

Kiitokset	1
Tiivistelmä	2
1. Johdanto	5
1.1. Aihepiirin esittely ja sen tärkeys.....	5
1.2. Tutkimuskysymys, tutkimuksen perustelut ja merkitys sekä tavoitteet.....	7
1.3. Tutkimustulokset lyhyesti.....	8
1.4. Tutkielman sisältö.....	9
2. Taustaa tutkimukselle	10
2.1. Edelliset tutkimukset ja mitä aihepiiristä tiedetään.....	10
2.2. Uuden teorian muodostumisprosessi.....	11
3. Tutkimusmenetelmä	12
3.1. Fenomenografia tutkimussuuntauksena.....	12
3.2. Suunnitelma tutkimuksen kulkuun.....	15
3.2.1. Haastateltavien tausta ja valinta.....	15
3.2.2. Haastattelutilanne.....	19
3.2.3. Aineiston analyysi.....	20
3.3. Toteuma.....	22
3.3.1. Aineiston hankinta.....	22
3.3.2. Aineiston analyysi.....	24
4. Tutkimustulokset	26
4.1. Television katseluun johtavat syyt.....	26
4.1.1. Television katselu hyvä keino rauhoittua.....	26
4.1.2. Televisio elämää helpottava tekijä poikkeustilanteessa.....	27
4.1.3. Televisio apuvälineenä haastavassa tilanteessa.....	28
4.1.4. Televisio hyvä "lapsenvahti".....	28
4.1.5. Katselualoitteen pitää lähteä lapsesta itsestä.....	29
4.2. Television katseluun käytetty aika.....	30
4.2.1. Television katselu hyväksyttävää, jos sitä ei tehdä liikaa.....	30
4.2.2. Televisiota katsotaan nykyään yleisesti liikaa.....	31

4.3. Katseltavien televisio-ohjelmien sisältö.....	32
4.3.1. Televisio-ohjelmat opettavaisia.....	32
4.3.2. Ylen lastenohjelmat luottamuksen arvoisia.....	33
4.3.3. Television katselu hyväksyttävää, jos ohjelmat ikätasolle sopivia.....	34
4.3.4. Lasten television katselu valvonnan alla hyväksyttävää.....	35
4.3.5. Televisio ei saa olla auki "muuten vaan".....	36
4.3.6. Jotkut televisio-ohjelmat aiheuttavat lapsille haittoja.....	37
4.4. Television vaikutukset jälkikäteen havaittuina.....	38
4.4.1. Television fysiologiset terveyshaitat askarruttavat.....	38
4.4.2. Television katselu tekee lapsen levottomaksi.....	39
4.4.3. Television katselu koukuttaa liikaa.....	39
4.4.4. Television katselu aiheuttaa riitoja perheessä.....	40
4.4.5. Television katselu passivoi lasta.....	40
4.5. Muutostoiveet vallitsevaan tilaan.....	41
4.5.1. Television katselusta voitaisiin puhua ja ohjeistaa enemmän.....	41
4.5.2. Lasten ohjelmatarjontaan toivottaisiin parannusta.....	42
4.5.3. Televisioissa tulisi olla mahdollisimman helpot lapsilukot.....	42
4.6. Tulokset taulukkomuodossa.....	43
5. Tutkimuksen eettiset kysymykset.....	45
5.1. Tutkimuksen tekovaihe.....	45
5.2. Tutkimustulosten luotettavuus.....	46
6. Pohdinta.....	48
6.1. Tutkimustulosten kertaus.....	48
6.2. Arvio tutkimusprosessista.....	49
6.3. Tutkimustulosten käytön mahdollisuudet ja rajoitukset.....	51
6.4. Muut mahdolliset lähestymistavat.....	53
6.5. Jatkotutkimusaiheet.....	53
7. Yhteenveto.....	55
Lähteet.....	56
Liitteet.....	59

1. Johdanto

Tässä luvussa esittelen käsittelemääni aihepiiriä yleisellä tasolla ja kerron tutkimuksesta ja sen tärkeydestä verraten nyt tehtyä aiempiin julkaisuihin. Luvussa kiteytyy tutkimusongelma ja -tavoite. Kerron lyhyesti myös tutkimustuloksista sekä siitä, mitä tämä tutkielma pitää sisällään.

1.1. Aihepiirin esittely ja sen tärkeys

Tietoyhteiskunnan kehitys on ollut rajua muutamien viime vuosikymmenten aikana. Suhteemme mediaan on muuttunut huimasti ja nykypäivänä myös lapset ovat pienestä pitäen jatkuvasti tekemisissä sen kanssa. Lapset ovat tulevaisuutemme voimavara. He ovat myös erittäin alttiita omaksumaan ulkopuolelta tulevia viestejä. Jo kaksivuotiaat alkavat tehdä oletuksia median ja todellisen maailman suhteesta [Salokoski & Mustonen, 2007, 20]. Näistä syistä yhä nuorempien lasten ja heidän kasvattajiensa tulisi olla keskeinen osa yhteiskuntamme tutkimusta ja sitä kautta sen kehittämistä. On tärkeää, että kasvattajilla olisi mahdollisimman valveutunut kuva nyky maailman mediailmiöistä ja että he saisivat tarvittaessa tukea lastaan koskevilla mediapäätöksissä.

Televisio on kiistatta ajankäytöllisesti tärkein yksittäinen kulttuurin tai median ala [Purhonen, 2011, 599]. Tästä syystä television katseluun liittyvää tutkimusta onkin tehty valtava määrä. Lapsiin kohdistuvaa tutkimusta on niin ikään tehty paljon ja myös vanhempien toimintatavoista tiedetään. Varsinaisesti vanhempien käsityksiä käsittelevää tutkimusta on kuitenkin varsin vähän. Uudessa-Seelannissa tehty tutkimus [ks. Dorey et al., 2010, 414–420] tuo ilmi vanhempien asenteiden vaikutuksia lasten television katselulle. Myös Pohjois-Italiassa on tehty vastaavanlaista tutkimusta [ks. Valerio et al., 1997, 22–26]. Siinä todetaan myös jatkotutkimuksen tarve. Suomessa tehtyjä vastaavia tutkimuksia en ole onnistunut löytämään. Aihepiiriä käsittelevät kotimaiset julkaisut ovat etupäässä ohjekirjoja eikä niissä useinkaan huomioida perheen pienimpiä. Näistä syistä halusin tehdä kotimaisen tutkimuksen, jossa keskitytään nimenomaan pienten lasten vanhempien käsityksiin. Suomalaisista alle kouluikäisistä lapsista noin kolmasosa on kotihoidossa [ks. Terveystieteiden tutkimuskeskus, 2013, 3] tarkoittaen yleensä sitä, että he viettävät suurimman osan päiväistään jommankumman vanhempansa seurassa. Myös päivähoitossa olevien lasten pääkasvattajia ovat vanhemmat. Tästä syystä onkin tärkeää lähteä liikkeelle juuri vanhemmista.

Useimmissa perheissä televisio on iso osa arkea [ks. Dorey *et al.*, 2010, 414–420]. Televisio on myös yleensä se kodin teknologinen laite, jota käyttävät perheen pienimmätkin [ks. esim. Suoninen, 2011, 12]. Jopa jo imeväisikäiset katselevat nykypäivänä televisiota tai ainakin usein oleskelevat samassa tilassa, jossa televisio on päällä. Sillä, miten lapsi oppii televisioon ja sieltä näkemäänsä suhtautumaan, on varmasti merkitystä jatkossa siinä, miten lapsi suhtautuu tietokoneen käyttöön, pelaamiseen, internetiin tms. Televisiota voidaan siis pitää vuorovaikutteisen teknologian edeltäjänä pienillä lapsilla ja siksi sen käytön tutkimus on tietojenkäsittelytieteessäkin tärkeää. Vanhempien käsityksiä tutkimalla voidaan myös selvittää esimerkiksi erilaisten estojärjestelmien tarvetta kotitalouksissa, mikä itseäni vuorovaikutteista teknologiaa pääaineenani opiskelevana luonnollisesti kiinnostaa. Television katselu tuo lasten elämään sekä positiivisia että negatiivisia kokemuksia ja vaikutuksia. Koska huoltajat ovat vastuussa lapsistaan ja päättävät heidän asioistaan, on tutkimus hyvä aloittaa juuri vanhemmista. Heidän ajattelutapojaan selvittämällä voidaan päästä syihin seurausten taustalla. Tiedetään, että vanhempien asenteilla on merkitystä lasten toimintatapojen taustalla [ks. Dorey *et al.*, 2010, 414–420; Valerio *et al.*, 1997, 22–26]. Kun lähdetään liikkeelle pienistä lapsista ja televisiosta, päästään todennäköisesti lopulta myös isompiin lapsiin, ja aikuisiin, vuorovaikutteisen teknologian parissa.

Ennen tätä tutkimusta tein aiheesta esitutkimuksen. Esitutkimus sisälsi viisi haastattelua. Niiden haastatteluiden tulosten pohjalta lähdin työstämään tätä tutkimusta. Esitutkimus valmistui keväällä 2011 ja on ollut oleellisessa osassa nyt tehdyn tutkimuksen onnistumisessa. Ilman sitä olisi monta epäkohtaa mm. haastattelurungossa ja haastateltavien valinnassa saattanut jäädä huomioimatta. Lisäksi esitutkimus toimi itselleni, kokemattomalle tutkijalle, opettajana ja rohkaisijana. Sitä tehdessäni sain arvokasta kokemusta ja uskaltauduin tämän tutkimuksen vaatimaan haastattelu- ja aineiston läpikäyntiurakkaan.

1.2. Tutkimuskysymys, tutkimuksen perustelut ja merkitys sekä tavoitteet

Oman lapseni tultua leikki-ikään kasvoi hänen kiinnostuksensa myös lastenohjelmia kohtaan. Samalla huomasin itse tarkkailevani käsityksiäni perheemme toimintatapojen ja rajoitusten taustalla. Tätä myötä heräsi kiinnostukseni myös muiden vanhempien käsityksiä kohtaan ja päätin tutkia niitä. Tämä tutkielma on haastattelututkimus siitä, **miten pienten leikki-ikäisten, tarkemmin 1–5-vuotiaiden, lasten vanhemmat suhtautuvat lastensa television katseluun, millaiset käsitykset ja asenteet heillä sitä kohtaan on.** Tarkoituksenani on ollut löytää mahdollisimman suuri kirjo erilaisia käsityksiä. Olen tässä, maisterivaiheessa, vienyt tutkimusta eteenpäin kandityönä tekemäni esitutkimuksen pohjalta. Esitutkimus auttoi muun muassa haastateltavien valinnassa ja haastattelujen teemarungon sisällön muokkaamisessa. Esitutkimuksen tärkein tavoite oli luoda vankka pohja tätä jatkotutkimusta varten ja se onnistui hyvin.

Tämän kaltaisia, pienten lasten vanhempia koskevia, tutkimuksia tarvitaan, jotta vanhempien näkemyksistä päästäisiin selville. Näin niihin tarvittaessa voidaan tavalla tai toisella yrittää vaikuttaa jo mahdollisimman varhaisessa vaiheessa lapsen elämää. Kun lähestytään lasten median käyttöä vanhempien käsitysten tutkimisen kautta, päästään lopulta niihin syihin, jotka vaikuttavat lapsiin ja heidän toimintatapoihinsa. Etuna tässä onkin juuri se, että päästään asioiden taakse, juurille, sinne mistä kaikki lähtee. Mikäli lasten television katseluun liittyviin tottumuksiin on syytä ja halua vaikuttaa, pitää siis liikkeelle lähteä juuri vanhemmista.

Kotimaisesta perspektiivistä tarkasteltuna 1–5-vuotiaat lapset voidaan katsoa omaksi leikki-ikäisten ryhmäkseen. Vaikka kasvusta ja kehityksestä puhuttaessa leikki-ikäisten katsotaan olevan 2–6-vuotiaana [ks. Karling et al. 2008], on tässä tutkimuksessa tärkeä ottaa mukaan sitä nuoremmatkin lapset, taaperoikäiset. Usein hekin nimittäin jo katselevat ohjelmia joko televisiosta tai tietokoneelta, tiedostetusti tai tiedostamattomasti. Kuusivuotiaat puolestaan aloittavat normaalisti esikoulun, joten sen ikäiset ja vanhemmat lapset käsitetään jo esikoululaisiksi ja koululaisiksi [ks. Karling et al. 2008] ja heitä koskevia tutkimuksia on tehty enemmän kuin nuorempia lapsia koskevia.

Tutkimusta tehdessä vanhemmaksi on katsottu sellainen aikuinen henkilö, joka pääsääntöisesti asuu lapsen kanssa samassa taloudessa ja jolla on päätösvalta lasta koskevissa asioissa. Alkuperäinen pyrkimys oli selvittää tasapuolisesti

molempien vanhempien käsityksiä, mutta lopulta osallistujiksi valikoitui vain äitejä. Syy tähän oli, että valtaosa osallistujista oli tutkimuksen tekohetkellä poissa työelämästä, kotona lastensa kanssa eikä kohdalleni osunut ainuttakaan perhettä, jossa isä olisi ollut kotiin jäänyt osapuoli. Tutkimusaineiston keruumenetelmänä on käytetty haastatteluja. Haastattelutilanteet olivat avoimia ja keskustelua herättäviä, nk. syvähaastatteluita [ks. Ahonen, 1994, 137]. Vaihtoehtona haastattelulle olisi voinut olla esimerkiksi kyselylomake. Haastattelemalla uskoin kuitenkin saavani osallistujista huomattavasti enemmän irti, jotta vastaukset eivät jäisi vain pintapuolisiksi. Vaikka haastattelijan ei tietenkään ole ollut tarkoitus millään tavalla johdatella haastateltavaa, voidaan olettaa, että keskusteleva sävy sai osallistujat avautumaan aiheesta monisanaisemmin kuin mitä pelkkä lomakkeen täyttäminen olisi tehnyt. Haastattelu on myös yleisin aineistonkeruumenetelmä tutkimuksia tehtäessä [Ahonen, 1994, 136], joten se tuntui siinäkin valossa luonnolliselta valinnalta.

1.3. Tutkimustulokset lyhyesti

Tutkimuksen tuloksilla kartoitetaan erilaisia odotuksia ja ongelmia lasten televisionkatseluun ja katseltaviin ohjelmiin liittyen, jotta niihin mahdollisesti voitaisiin vastata. Konkreettisiksi tavoitteiksi olin etukäteen määritellyt toiveen saada esille käsityksiä kodin ulkopuolisen avun tarpeesta lapsen television katseluun liittyen sekä kartoittaa erilaisten järjestelmien tarvetta kotitalouksissa. Kyse on siis ollut käyttäjäkeskeisyydestä, kuluttajan näkökulmasta.

Tämän tutkimuksen tulokset osoittavat, että äideillä on paljon, usein yllättäviäkin, käsityksiä liittyen pienten lastensa television katseluun. Käsityksiä tuli esille syistä television katselun taustalla, katseluun käytettyyn aikaan liittyen, katseltavien ohjelmien sisällöistä, television vaikutuksista jälkikäteen havaittuina sekä muutostoiveista vallitsevaan tilanteeseen. Käsitykset on luokiteltu edellä mainittujen seikkojen mukaan yläluokkiin ja jaoteltu sen jälkeen alaluokkiin, joista jokainen on arvioitu positiivisiin, neutraaleihin, negatiivisiin sekä mahdollisia riskejä sisältäviin. Tutkimustulokset esittelen tarkemmin luvussa neljä.

1.4. Tutkielman sisältö

Tutkielman toisessa luvussa kerron aiemmista aiheeseen liittyvistä tutkimuksista ja lähtökohdasta tälle tutkimukselle tuoden esille myös teorianmuodostusprosessia. Kolmannessa luvussa esittelen käyttämäni tutkimusmenetelmät valintakriteereineen sekä kerron tutkimusaineiston keräämisen ja analysoinnin vaiheista. Neljännessä luvussa esittelen tutkimuksen tulokset alaluvuittain eli luokittain järjestettyinä merkityksinä. Viidennessä luvussa käyn läpi tutkimuksen luotettavuuteen liittyviä asioita sekä eettisiä kysymyksiä. Luvussa kuusi pohdin tutkimustuloksia, tutkimusprosessia ja mahdollista jatkotutkimusta. Lopuksi, luvussa seitsemän, kokoan yhteen tutkimuksen tärkeimmän annin.

2. Taustaa tutkimukselle

Tässä luvussa kerron aiemmista tätä aihepiiriä likellä olevista tutkimuksista ja siitä, mitä muuta aiheesta tiedetään. Lisäksi avaan tutkimusteorian muodostumista.

2.1. Edelliset tutkimukset ja mitä aihepiiristä tiedetään

Kaiken kaikkiaan pienten leikki-ikäisten lasten television katselua on tutkittu melko vähän verrattuna vanhempiin lapsiin ja heihin kohdistuneisiin tutkimuksiin. Aikaisemmat samaan aihepiiriin viittaavat tutkimukset ovat käsitelleet lähinnä lasten television katselua, siihen päivittäin käytettävää aikaa, katselun rajoittamistapoja tai television seuraamuksia. Vanhempien vaikutus lasten median käyttöön on kuitenkin tunnistettu ja kaikki läpi käyty tutkimukset osoittavat yhdenmukaisesti sen, kuinka suuri merkitys vanhempien esimerkillä, asenteilla ja näkemyksillä on siinä, millaisiksi heidän lastensa suhde televisioon muodostuu. Vanhempien suhtautumisella, paitsi omaan myös etenkin lastensa television katseluun, on siis suora yhteys siinä syy-seuraussuhteessa millaista lasten toiminta on tai tulee olemaan. Esimerkiksi tutkimuksessa "The use of television in 2- to 8-year old children and the attitude of parents about such use" on osoitettu yhteys vanhempien asenteiden ja lasten katselutottumusten välillä [ks. Valerio et al. , 1997, 22–26]. Kyseisessä tutkimuksessa myös todetaan, että jatkotutkimus television käytön taustalla olevista tekijöistä katsotaan tarpeelliseksi [ks. Valerio et al. , 1997, 22–26].

Varsinaisesti vanhempien käsityksiä käsitteleviä tutkimuksia en ole onnistunut löytämään. Varsinkaan sellaisia, joissa ikähaarukka olisi ollut sama kuin tässä nyt tehdyssä tutkimuksessa. Tutkimus "Lasten mediankäytöt vanhempien kertomina" on aiheeltaan ja kohderyhmältään lähimpänä omaa tutkimustani [ks. Suoninen, 2011, 15–45]. Siinä on kuitenkin keskitytty kaikkiin lasten käyttämiin medioihin, kun taas oma tutkimukseni koskee nimenomaan televisiota ja pystyy siihen näin ollen perusteellisemmin. Jatkotutkimustarve nimenomaan television katseluun kohdistuvista asenteista onkin tunnistettu esimerkiksi tutkimuksessa "Children and television watching: a qualitative study of New Zealand parents' perceptions and views" [ks. Dorey et al. , 2010, 414–420]. Oma tutkimushankkeeni perustuu osaksi siihen, että jatkotutkimusta kaivataan, koska on olemassa vain vähän faktaa siitä, millaiset ovat vanhempien käsitykset perheiden toimintatapojen taustalla. Lisäksi oma

mielenkiintoni nimenomaan kotimaisten käsitysten selvittämistä kohtaan on ollut innoittajana tehdä tämä tutkimus – olenhan itsekin pienen pojan äiti.

2.2. Uuden teorian muodostumisprosessi

Kuten fenomenografialle on tyypillistä, ei tässä tutkimuksessa ole teoriaa, jota olisi käytetty käsitysten luokitteluun ennakoita tai teoriasta johdettujen valmiiden luokitusten testaamiseen, vaan tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat ja tarkastelunäkökulma ovat rakentuneet ja tarkentuneet pikkuhiljaa aineistolähtöisesti, aineiston tulkinnan pohjalta, dialogissa sen kanssa. Tämän lajityypin tutkimuksessa teoria ei olekaan erillinen, vaan erottamaton osa tutkimusprosessia. Teoria syntyy vähitellen vuorovaikutuksessa hankitun aineiston kanssa ja toimii myös aineiston kategorioinnin pohjana. Edelliset tutkimukset vaikuttavat prosessiin, koska omalla teorianmuodostuksellaan tutkija työnsä eri vaiheissa ikään kuin keskustelee muiden tutkijoiden kanssa. Myös käsityskategorioiden muodostaminen pohjautuu teoreettiselle ajattelulle. [Ahonen, 1994, 123–127] Tässä tutkimuksessa ei siis ole ollut tarkoituksena testata muiden esittämiä teorioita, vaan luoda projektin edetessä uusi, oma sellainen. Esitutkimusvaiheessa tehdyt haastattelut ovat osaltaan olleet tärkeitä tämän prosessin kannalta. Varsinainen teorian luomisprosessi vaati kuitenkin tehtyä esitutkimusta laajemman työn, joten se on tapahtunut tässä jatkotutkimusvaiheessa.

Vaikka aiempia tutkimuksia ei suoranaisesti ole käytetty teorian muodostamiseen, ovat ne ja muut lähteet olleet vaikuttamassa tutkimuksen lähtökohtiin. Ne ovat myös osaltaan vaikuttaneet omiin ennakkokäsityksiini ja -oletuksiini ja siten tutkimuksen sivutuloksiin. Koska käsitysten tutkiminen ei koskaan ole arvovapaata, on tutkijan aina kuvattava omat arvonsa, jotta tutkimustuloksia voidaan arvioida kriittisesti. Ennalta kirjoittamani omat käsitykseni ovat nähtävillä luvussa kuusi, pohdinta. Sieltä niitä voi verrata varsinaisiin tutkimustuloksiin, jotka on esitetty luvussa neljä. Voidaankin ajatella, että nuo luvut ovat myös osa tutkimusteoriaa. Aihepiiriin tutustuminen auttoi tietysti myös haastattelurungon rakentamisessa ja erityisesti syventävien haastattelukysymysten asettamisessa haastattelutilanteissa.

3. Tutkimusmenetelmä

Tässä luvussa kerron käyttämästäni tutkimussuuntauksesta, fenomenografiasta, sekä syistäni päätyä juuri siihen. Esittelen myös suunnitelmani tutkimuksen kululle sisältäen aineiston hankinnan ja sen analyysin sekä kerron toteumat samoista asioista.

3.1. Fenomenografia tutkimussuuntauksena

Fenomenografia on laadullinen tutkimussuuntaus, jonka tarkastelukohteena ovat ihmisten erilaiset käsitykset tarkasteltavasta ilmiöstä [Huusko & Paloniemi, 2006, 163]. Tutkimuskohteena eivät siis ole ihmiset, vaan nimenomaan heidän käsityksensä jostakin tarkasteltavasta ilmiöstä [ks. Kaapu et al., 2006, 3]. Häkkisen [1996, 14] mukaan voidaan puhua myös empiirisestä suuntauksesta. Sen tarkoituksena ei niinkään ole selvittää, miksi käsitykset ovat sellaisia kuin ovat, vaan ennemminkin kuvailla, analysoida ja ymmärtää niitä. Oikeita tai väärä käsityksiä ei ole. Fenomenografiassa tarkastelukohteena ovat myös käsitysten keskinäiset suhteet ja sen avulla onkin tarkoitus löytää ja kuvata ajattelutapojen erilaisuutta [Huusko & Paloniemi, 2006, 163]. Ahonen [1994, 115] sanoo, että fenomenografinen tutkimus lähtee liikkeelle siitä, että tutkija kiinnittää huomionsa asiaan tai ilmiöön, josta näyttää esiintyvän hämmentävän erilaisia käsityksiä. Seuraavaksi tutkija tekee kirjallisuuskartoituksen eli perehtyy aiheeseen teoreettisesti ja tutustuu aikaisempiin tutkimuksiin. Viimeistään tässä vaiheessa tarkentuvat tutkimusongelmat ja tutkija kirjaa ylös omat arvonsa. Sitten kerätään aineisto ja analysoidaan se. Lopuksi tutkimus raportoidaan. Fenomenografialle on tyypillistä, että tulokset ovat hierarkiassa toisiinsa nähden [ks. Kaapu et al., 2006, 5].

Fenomenografinen tutkimussuuntaus ei ole kovin tunnettu läheskään kaikissa maissa, mutta Suomessa sitä on käytetty 1980-luvulta lähtien. Tutkimuksen kohteena ovat perinteisesti olleet erilaiset ilmiöt kasvatuksen ja koulutuksen kentällä. [Huusko & Paloniemi, 2006, 163] Suuntausta on käytetty myös muiden alojen tutkimuksissa, kuten esimerkiksi tietojärjestelmätutkimuksessa [ks. Kaapu et al., 2006].

Kun aineisto on kerätty, muutetaan saatu tieto tarvittaessa kirjalliseen muotoon. Aineistonkeruumenetelmistä käytetään monia eri variaatioita. Tärkeintä on se,

että osallistujat vastaavat mahdollisimman avoimesti, jotta erilaiset käsitykset pääsevät parhaiten nousemaan esiin aineistosta. Fenomenografiassa ei olla kiinnostuneita tutkimukseen osallistujista yksilötasolla, vaan tutkitaan nimenomaan käsitysten eroavaisuuksia jossakin ennalta päätetyssä ryhmässä. Tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita siitä, miten käsitykset muodostuvat ja millaisia ne ovat. Fenomenografiassa tunnustetaan se tosiasia, että käsitykset riippuvat yksilön kokemustaustasta ja aiemmista käsityksistä. Tutkimuksessa ei tehdä todellisuutta koskevia väitelauseita, vaan tarkoituksena on kuvata ihmisten käsityksiä jostakin todellisesta ilmiöstä [Huusko & Paloniemi, 2006, 165].

Tutkimukseen osallistujat on valikoitava tarkoituksenmukaisesti, jotta he täyttäisivät kriteerit tutkittavaan ryhmään kuulumisesta. Koska fenomenografiassa ei olla kiinnostuneita yksittäisistä henkilöistä, muodostetaan aineistosta analysointivaiheessa kokonaisuus. Analyysia on kuvattu siten, että tekstiksi purettuja haastatteluja luetaan läpi yhä uudestaan ja uudestaan, ja käsitykset saavat muotonsa haastattelutekstin ja tutkijan kohtaamisessa [Häkkinen, 1996, 15]. Analysointivaiheessa ja sen jälkeen tutkimuksessa löydettyistä käsityksistä puhutaan merkityksinä. Analyysissa siis etsitään aineistosta merkityksiä.

Fenomenografiassa valmista teoriaa ei ole. Tutkija keskustelee aineistonsa ja aiempien tutkimusten kanssa ja samassa prosessissa syntyy tutkimuksen lopullinen teoria [ks. Ahonen, 1994, 123; Häkkinen, 1996, 39]. Analyysin ytimenä on eroavuuksien ja yhtäläisyyksien etsiminen merkitysten joukosta [Häkkinen, 1996, 42]. Kokonaisuuden näkeminen analysointivaiheessa on tärkeää, koska joskus osallistujan samanlainen tai samankaltainen ilmaisu saa asiayhteydestä riippuen erilaisen merkityksen. Näistä merkityksistä rakennetaan luokkia, jotka puolestaan sijoitetaan kategorioiden sisään. Löydettyjä käsityksiä kuvaavia merkitysluokkia pyritään löytämään mahdollisimman paljon, kuitenkin niin, että ne ovat merkityksellisiä tutkimusongelmaan nähden [ks. Ahonen, 1994, 127]. Kategoriat eivät ole valmiita, vaan syntyvät aineiston pohjalta ja sisältävät tutkijan oman teorian. Yhden kategorian sisällä voi olla useita eri käsityksiä samaltakin osallistujalta. Häkkisen [1996, 14] mukaan käsityksistä rakennettu kategoriasysteemi kuvaa ilmiön kompleksisuutta ja heijastaa ilmiön variaatioita eri ihmisillä. Ilmauksia tulisikin vertailla muihin samaan kategoriaan kuuluviin ilmauksiin sekä myös muiden ryhmien ilmauksiin [Häkkinen, 1996, 43].

Kun tutkimuslöydöksiä eli käsityksiä sekä niistä löydettyjä merkityksiä kuvataan tutkimusraportissa, pyritään se tekemään arkikielellä, jotta merkityksistä tulisi ymmärrettäviä. Suoria haastattelulainauksia käytetään paljon. Esimerkiksi kategorioiden alaluvut on tyypillistä nimetä sitaatteja käyttämällä [Ahonen 1994, 150]. Löydetty merkitys voidaan usein päätellä jo otsikon perusteella. Otsikon lisäksi tutkija kertoo löydöksestään sekä omin sanoin että haastatteluotteita käyttäen. Kun käsityksiä ja niiden välisiä eroja kuvataan, tehdään käsitykset ymmärrettäviksi niiden omissa ajatteluuyhteyksissä [Huusko & Paloniemi, 2006, 165]. Koska kyseessä ei ole arvovapaa tutkimus, kuvataan raportointivaiheessa myös tutkijan omat ennakkokäsitykset ja kerrotaan muuttuivatko ne prosessin myötä.

Hyvien peruslähteiden avulla sain tutkimukseen ryhtyessäni kuvan siitä, mistä fenomenografiassa on kysymys. Käyttämäni lähteet sisälsivät otteita ja esimerkkejä aiemmista fenomenografisista tutkimuksista [ks. esim. Ahonen, 1994, 145–147]. Pääpiirteittäin tämä tekemäni tutkimus eteni samaa kaavaa noudattaen kuin lajityypin tutkimukset yleensäkin [ks. Ahonen, 1994, 115]. Koska jo tutkimusongelma itsessään viittaa käsitteiden olevan tutkimuksen kohteena, oli esitutkimusvaiheen, eli kandityöni, ohjaajan ehdotus, fenomenografinen tutkimussuuntaus, luonteva valinta. Kuten aiemmin mainittu, tutkii fenomenografia sitä, miten ympäröivä maailma ilmenee ja rakentuu ihmisen tietoisuudessa. Häkkinen [1996, 13] selventää fenomenografiaa erilaisia näkemyksiä niiden omista lähtökohdista käsin kuvailevana tutkimussuuntauksena, jonka tarkoitus ei ole vastata kysymykseen ”Miksi?”. Tässäkin tutkimuksessa on keskitytty vanhempien käsitysten kuvailuun eikä ole etsitty syitä niiden taustalla. Olen tyytyväinen, että pääsin sekä tätä työtä, että esitutkimusta tehdessäni perehtymään fenomenografiaan ihan käytännössä, koska se on loistava tapa tehdä kuvailevaa tutkimusta ja siksi hyvä hallita.

3.2. Suunnitelma tutkimuksen kulkuun

Tutkimuksen tarkoituksena oli haastatteluiden avulla saada selville vanhempien mahdollisimman erilaisia käsityksiä, kokemuksia ja näkemyksiä heidän lastensa television katseluun liittyen. Kirjoa haluttiin selvittää, jotta liialliselta yleistykseltä välttyttäisiin tai jotta sitä vastaavasti voitaisiin tehdä. Lasten ikähaarukaksi määriteltiin 1–5-vuotiaat, koska alle 5-vuotiaisiin kohdistuvia tarkasteluja löytyy ennalta vähän [ks. Suoninen, 2011, 10].

3.2.1. Haastateltavien tausta ja valinta

Kuten fenomenografisissa tutkimuksissa on yleistä, uskoin haastateltavien määräksi riittävän noin 20. Päätin, että mikäli haastattelujen edetessä käy ilmi, että uusia käsityksiä tulee ilmi vielä viimeisissäkin, voidaan haastateltavien määrää kasvattaa tarpeen mukaan.

Haastateltavia valitessa olisi tarkoitus saada osallistujiksi mahdollisimman heterogeeninen joukko kyseisen ikäryhmän vanhempien edustajia. Näin toivotaan eroja myös käsityksissä löytyvän helpommin. Heterogeenisyyden toteutumiseksi laadin seuraavat kriteerit haastateltavien valintaan:

1. Haastateltavien olisi hyvä olla mahdollisimman tasaisesti sekä miehiä että naisia. Näin tulisi julki mahdolliset sukupuolten väliset eroavaisuudet. Konkreettiseksi tavoitteeksi asetin, että haastateltavien joukossa olisi 10 naista ja 10 miestä.
2. Haastateltavien koulutus- ja työtaustojen tulisi erota ainakin jonkin verran toisistaan. Tulotaso en kuitenkaan asian arkaluontoisuuden vuoksi kysyisi. Sen sijaan haastateltavan asumismuoto selvitetään haastattelun alussa ja sitä kautta uskotaan saatavan jonkinlainen kuva perheen tulotasosta ja näin vaihtelua siihen.
3. Kirjoa haastatteluun osallistuvien kesken on hyvä saada mukaan myös siten, että joukossa olisi erilaisia perhetyyppejä mahdollisuuksien mukaan. Ainakin ydinperhe, johon kuuluvat vanhemmat sekä heidän yhteiset lapsensa, sekä uusperhe, johon kuuluvat jommankumman tai molempien vanhempien aiemmista liitoista syntyneet lapset, tulisi olla mukana. Lisäksi yksinhuoltajaperhe olisi saatava mukaan ja niin ikään sateenkaari-perheen mukana olo olisi tervetullutta. Samasta perheestä voidaan haastatella kahtakin vanhempaa (tai useampaa), koska

käsityksissä saattaa olla kirjoja myös perheiden sisällä. Tämä ei kuitenkaan ole välttämätöntä, kunhan erilaisia käsityksiä vain saadaan tarpeeksi.

4. Uskonnollisten vähemmistöjen edustaja olisi mahdollisuuksien mukaan kiinnostavaa saada mukaan ja kommuunissa (yhteistaloudessa asuva ryhmä) asuva vanhempi olisi ihanteellinen lisä. Tavallisesta poikkeava elämäntyyli saattaisi nimittäin edesauttaa löytämään myös poikkeavia käsityksiä.
5. Haastateltavien joukossa tulisi olla nuoria vanhempia, mielellään jopa alle 20-vuotiaita, nuoria aikuisia (20–40-vuotiaita) ja hieman iäkkäämpiä vanhempia (yli 40-vuotiaita). Perheissä tulisi olla eri lukumäärä lapsia siten, että olisi yksilapsisia perheitä, kaksilapsisia perheitä ja perheitä, joihin kuuluu enemmän kuin kaksi lasta. Haastateltavien perheissä saa olla lapsia myös tutkimuksen ikähaarukan (1–5-vuotta) ulkopuolelta. Tärkeää kuitenkin on, että vähintään yksi lapsista kuuluu kyseiseen ikäryhmään. Tällöin haastattelussa keskitytään enimmäkseen hänen television katseluunsa liittyviin käsityksiin. Oleellista olisi myös se, että lasten ikävuosissa tulisi haarukan sisällä kaikki käytyä läpi siten, että ainakin yksi haastateltavista olisi yksivuotiaan vanhempi, yksi kaksivuotiaan vanhempi jne. Näin varmistutaan siitä, että lapsen iän mukaan vaihtelevat käsitykset tulisivat ilmi.

Nämä luetellut kriteerit ovat siis olleet tavoitteita, joihin olen haastateltavia valittaessa pyrkinyt varmistuakseni siitä, että taustojen vaikutukset käsityksiin tulisi huomioiduksi. Kriteerit on koottu taulukossa 1. Apuna haastateltavia valittaessa ja haastattelujen edetessä heidän heterogeenisuuttaan seurattaessa suunnittelin käyttäväni taulukkoa, josta olisi helppo seurata kriteerien täyttymistä tukkimiehen kirjanpitoa tekemällä.

Mihin vaihtelua haetaan	Vaihtoehdot	Tavoitemäärä
Haastateltavan sukupuoli	nainen	vähintään 10
	mies	vähintään 10
Haastateltavan koulutustausta	korkeasti koulutettu	vähintään 5
	alemman koulutuksen saanut	vähintään 5
Haastateltavan asumismuoto	omistusasunnossa asuva	vähintään 5
	vuokralla asuva	vähintään 5
Haastateltavan asuinrakennustyyppi	omakotitalossa asuva	vähintään 5
	rivitalossa tms. asuva	vähintään 5
	kerrostalossa asuva	vähintään 5
	kommuunissa asuva	vähintään 1
Haastateltavan perhetyyppi	ydinperhe	vähintään 3
	uusperhe	vähintään 5
	yksihuoltajaperhe	vähintään 3
	sateenkaariperhe	vähintään 1
Haastateltavan ikä	alle 20-vuotias	vähintään 1
	20—40-vuotias	vähintään 5
	yli 40-vuotias	vähintään 1
Lasten lukumäärä perheessä	yksi	vähintään 3
	kaksi	vähintään 3
	kolme tai enemmän	vähintään 3
Haastateltavan lasten ikä	1-vuotias	vähintään 1
	2-vuotias	vähintään 1
	3-vuotias	vähintään 1
	4-vuotias	vähintään 1
	5-vuotias	vähintään 1

Taulukko 1: Osallistujien valintakriteerit tavoitelukumäärineen

Täytettävä taustatietolomake (liite 2) kertoo osallistujan sukupuolen ja syntymävuoden sekä koulutus- ja työtaustan, hänen lastensa iät ja sukupuolet sekä sen, kuka lasta päivisin hoitaa ja kenen kanssa hän näin ollen viettää yleensä suurimman osan ajastaan. Lisäksi taustatiedot sisältävät tiedon perheen asumismuodosta kertoen viitteellisesti perheen tulotasosta. Osallistujan nimeä ei ole tarpeen oikeastaan edes kysyä, ellei hän itse halua hänelle lähetettävän valmista tutkimusta. Haastattelun tallennusta ei tarvitse aloittaa heti, kun ensin jutustellaan ja täytetään lomaketta ja ennen sen aloittamista on hyvä muistuttaa

osallistujaa siitä, että kaikki sanottu on luottamuksellista eikä nimiä tulla missään vaiheessa käyttämään. Myös tämä saattaa rentouttaa osallistujaa.

Haastatteluun pyydetessä päätin kuvata pyydettyville henkilöille, mitä tietoa haastattelun avulla pyritään saamaan, mitä tarkoitusta varten ja miksi aiheesta ylipäätään ollaan kiinnostuneita. Suunnittelin myös esitteleväni haastattelun teemat. Tässä vaiheessa koin tarpeelliseksi maininnan siitä, että haastatteluun osallistujilta kerätään joitakin taustatietoja ja että haastattelu tallennetaan. Myös luottamuksellisuutta kannattaa painottaa vahvasti jo tässä vaiheessa. Päätin, että voin motivoida mahdollisia osallistujia kertomalla aihepiirin tärkeydestä nimenomaan lasten kannalta. Lisämotivaattorina voisi toimia vaikkapa kahvikuppi tai tilanteen mukaan esimerkiksi vapaa hetki kotiäitiydestä ja juttutuokio toisen aikuisen kanssa.

Haastateltavia etsiessäni suunnittelin pääseväni alkuun siten, että pyytäisin haastateltaviksi omia tuttaviani tai tutun tuttuja. Etuna tässä olisi se, että tietäisin mahdollisesti osan taustatiedoista jo etukäteen. Tuttujen ihmisten kanssa haastattelutilanne olisi kenties myös helpommin luonteva ja avoin. Huonona puolena tuttuja ihmisten haastattelussa voisi toki olla se, että he eivät uskaltaisikaan sanoa tismalleen omaa mielipidettä, etenkin, jos pelkäisivät sen olevan pahasti ristiriidassa omien näkemysteni kanssa. Toisaalta sama ongelma voisi yhtä hyvin esiintyä tuntemattomiakin henkilöitä haastateltaessa, koska yleisesti ottaen haastateltavilla on taipumus miellyttämisen halun ja sosiaalisesti suotavien vastausten antamiseen [ks. Hirsijärvi & Hurme, 2008, 35]. Etukäteen mietin, että myös nk. lumipallometodia voidaan hyödyntää ja voin esimerkiksi haastattelutilanteessa kysyä osallistujalta tietäisikö hän jonkun sellaisen henkilön, kenellä saattaisi olla eriävä mielipide asiasta tai jonkun, kenet arvelisi halukkaaksi osallistumaan. Tämä metodi saattaisi poikia myös haastateltavia eri ikäryhmistä, jos variaatiota ei muuten löytyisi. Huonona puolena lumipallometodin käytössä on se, että mainitut ihmiset eivät välttämättä olekaan innostuneita osallistumaan. Joka tapauksessa näillä suunnitelluilla keinoilla voisin varmasti päästä jo pitkälle. Ongelmaksi osallistujia pyydetessä saattaisi kuitenkin osoittautua se, että naisia tulee luultavasti olemaan helpompi saada mukaan. Pelko tähän kumpusi etukäteen siitä, että oma ystäväpiirini koostuu pitkälti toisista äideistä. Päätin, että mikäli miehiä ei muuten löytyisi tarpeeksi tai haastateltavien joukosta uhkaisi muulla tavalla tulla liian homogeeninen, voisi yksi vaihtoehto olla vaikkapa ilmoituksen laittaminen neuvolan seinälle tai johonkin sellaiseen paikkaan, jossa myös isät lapsineen käyvät. Yksi tällainen voisi olla tutkijan oman pojan

kerhotila, jossa järjestetään toimintaa myös mm. isä-lapsi-ryhmille. Ilmoituksen laittamisen ongelmana voi tosin olla se, että innokkaita ei kovin helpolla löydykään. Parempana vaihtoehtona voisikin olla se, että tutkija menisi itse paikalle esittäytymään ja esittämään asiansa.

3.2.2. Haastattelutilanne

Itse haastattelussa tilanteesta on tarkoitus tehdä mahdollisimman rento, jotta osallistujat uskaltaisivat avoimesti ilmaista mielipiteitään. Rento ilmapiiri pyritään aikaansaamaan mm. epävirallisella puhetyylillä sekä alkuun käytävällä kevyellä, yleisellä jutustelulla. Tietysti haastattelijan eli minun tulee heti alkuun esitellä itsensä. On kerrottava kuka on, mistä tulee ja minkä vuoksi kyseistä tutkimusta tekee. Myös käytännön asiat on hyvä tässä vaiheessa vielä kerrata, vaikka ne olisivat tulleet ilmi jo haastatteluun pyydettyä. Taustatietoja kannattaa kerätä lomakkeella, jota voidaan rauhassa täyttää alkujutustelun aikana. Taustatiedoista esimerkiksi syntymävuotta voitaisiin käyttää tutkimustuloksia julkaistessa. Muut kerättävät tiedot olisivat lähinnä itseäni varten, jotta seuraavia haastateltavia voitaisiin etsiä siten, että osallistujiin saataisiin lisää kirjoja.

Varsinaisen haastattelun aikana noudatetaan keskustelemaa tyyliä varoen kuitenkin vaikuttamasta haastateltavan mielipiteisiin. Haastattelun kysymykset eivät saa olla johdattelevia, vaan avoimia ja tarkoituksena olisi, että haastateltava puhuu mahdollisimman paljon ja itse olen enemmän kuunteleva osapuoli. Toki keskustelun aikaansaamiseksi myös minun on oltava jonkin verran äänessä, mutta pitää varoa omien mielipiteiden tyrkyttämistä ja liikaa äänessä olemista. Haastattelun syventävät kysymykset saavat aiheensa siitä, mitä haastateltava itse on edellä sanonut [ks. Ahonen, 1994, 137]. Haastattelun lopuksi on tietysti muistettava kiittää haastateltavaa ja tässä vaiheessa voi olla hyvä tilaisuus kysyä myös osallistujan mahdollisista tuttavista, ketkä voisivat olla kiinnostuneita ryhtymään haastateltaviksi. Lopuksi on hyvä vielä muistuttaa, että lopullisen tutkimuksen saa halutessaan luettavakseen, vaikka asia tulee ilmi jo heti alussakin, taustatietolomaketta (liite 2) täytettäessä.

Haastattelun fyysisen ympäristön tulee olla sellainen, että se tukee rentoa ilmapiiriä ja avoimuutta. Haastateltavalle tuttu ympäristö voisi sen vuoksi olla oiva ratkaisu. Jos haastateltava ei pyydä omaan kotiinsa tai haastattelijasta ei tunnu luontevalta sinne mennä, voisi olla hyvä idea antaa haastateltavan päättää jokin muu paikka. Esimerkiksi kahvila tai yliopiston ryhmätyötila soveltuu haastattelun paikaksi, jos edellisessä ei ole liikaa häiriötekijöitä.

Toimivuutta testatessani huomioin, että digisanelin kyllä tallentaa hyvin taustamelusta huolimatta, mutta liialla hälyllä voi olla se haittavaikutus, että keskittyminen herpaantuu tai haastateltava ei uskallakaan sanoa haluamaansa, jos ympärillä on liikaa kuulevia korvia. Periaatteessa tällaisen avoimen haastattelun, jossa valmiita kysymyksiä ei juurikaan ole, voi tehdä vaikka ulkona kävelylenkillä, jos se osallistujasta tuntuu luontevimmalta ratkaisulta. Haastattelusta sovittaessa tutkija voi esimerkiksi antaa osallistujan päättää itse esittämistään vaihtoehtoista haastattelupaikan. Näin paikan valinnasta ei tule haastateltavalle ei-toivottua stressiä.

Varsinaiset haastattelukysymykset ovat avoimia, ei johdatteluvia, ja sellaisia, että niistä syntyy keskustelua ja lisäkysymyksiä. Yksityiskohtaisia kysymyksiä ei tule edes miettiä etukäteen, vaan niiden pitää tulla spontaanisti tilanteen mukaan. Haastattelurunko tuleekin sisältämään ainoastaan muutaman teeman, jotka haastateltavan kanssa tulee käydä läpi. Jatkokysymysten määrä ja tarkka muoto tulevat määräytymään tilanteen mukaan ja kysymyksissä tullaan käyttämään haastateltavan itse esille ottamia termejä. Näin vältetään johdattelulta ja mielipiteisiin vaikuttamiselta. Etukäteen oli kuitenkin päätettävä se, miten haastateltavilta saataisiin julki mahdollisimman paljon ja mahdollisimman monipuolisia käsityksiä. Läpi käytäviksi teemoiksi valikoitui television asema haastateltavan perheessä, syyt lasten mahdolliselle television katselulle, katseluun käytetty aika, ohjelma- ja katselun ajankohta sekä syyt näille. Lisäksi teemarunko sisälsi mielipiteen lasten television katselusta yleisesti ja omassa perheessä, television katselun hyvät ja huonot puolet sekä sen, miten ajatukset käytännössä ilmenevät oman perheen toiminnassa. Haastattelun kulku on esitetty liitteessä 3.

Asetin etukäteen kaksi konkreettista tavoitetta haastatteluille. Toinen oli se, että saisin ne kaikki vietyä läpi suhteellisen pienessä ajanjaksossa ja toinen se, että löytäisin vähintään yhden sellaisen käsityksen, jolla olisi merkitystä vuorovaikutteisen teknologian kannalta.

3.2.3. Aineiston analyysi

Jo ennen aineiston keruun aloitusta tein suunnitelman aineiston analyysivaiheeseen. Analyysin tarkoitus olisi käsitysten erilaisuuden löytäminen ja esille tuominen. Tässä kohtaa on syytä hieman avata sitä, mitä sana "käsitys" arkikielellä sanottuna tarkoittaa, mitä se pitää sisällään, mikä on sen merkitysulottuvuus ja miten kyseinen ilmiö nähdään. *Käsitys* on se kuva, mikä ihmisellä jostakin ilmiöstä on. Käsitys on muodostunut kokemuksen ja

ajattelun seurauksena. Käsitys sanana muodostuu sanoista fenomenom ja grafia eli karkeasti tulkittuna *mikä* ilmiö ja *miten* ilmiö ilmenee. Käsitys siis tarkoittaa ihmisen muodostamia mielikuvia asioista omien kokemustensa kautta ja tämän kokemuksen vertaamista ennalta olemassa olevaan mielikuvaan. Tarkemmin sanottuna käsitys siis on tapa, jolla ihminen on suhteessa maailmaan ja havaitsee itsensä suhteessa maailmaan, subjektin ja objektin välinen suhde, kokemuksen ja ajattelun avulla muodostunut kuva jostakin ilmiöstä ja ihmisen ymmärtämys. [Tuovinen, 2013]

Kielellisten ilmaisujen tulkitseminen käsitteiksi on tutkijan tehtävä. Myös tulkinnassa korostuu ilmauksen intersubjektiivinen luonne, sillä ilmauksen merkitys riippuu sekä sen tekijästä että tulkitsijasta. Tutkimuksessa ilmaisun tekijöinä toimivat tutkittavat ja tulkitsijana tutkija. Tutkija muodostaa ilmaisun merkityksen oman kontekstinsa mukaan, minkä vuoksi fenomenografisessa tutkimuksessa korostetaan tutkijan omien lähtökohtien tiedostamista. Käsitteiden kuvaamisessa fenomenografia pyrkii pitäytymään arkikielessä, jotta kuvaukset pysyisivät aitoina. Yksilöllisiä kokemuksia ei käännetä symboliselle kielelle, vaan kokemuksia kuvataan sisällöllisinä käsitteinä. Juuri tämän vuoksi käsitteiden kuvaaminen sisältää yleensä paljon suoria haastattelulainauksia. Tällaisella kuvaustavalla pyritään ylittämään sanotun ja tarkoitetun merkityksen välinen kuilu. [Tuovinen, 2013]

Tavallista aineiston analyysivaiheelle on, että mikä ja miten -näkökulmia ei voida selkeästi erottaa toisistaan [Huusko & Paloniemi, 2006, 165]. Analyysi etenee vaiheittain. Ensimmäinen vaihe on merkitysyksiköiden löytäminen. Niitä on eniten ja ne ovat mahdollisessa hierarkiassa ylimpinä. Seuraavaksi merkitysyksiköt lajitellaan ja ryhmitellään kategorioiksi. Tässä vaiheessa tärkeää on samanlaisten ja erilaisten ilmausten tunnistaminen [Huusko & Paloniemi, 2006, 168]. Kategorioiden laadullisten erojen tulee olla niin selviä, että ne eivät mene limittäin toistensa kanssa [Häkkinen, 1996, 43]. Tässä vaiheessa tutkijan tulee valikoida, yhdistellä ja tarvittaessa uudelleenorganisoida. Tämän jälkeen muodostetaan kuvauskategorioita aineiston pohjalta. Mikäli hierarkkisuus on tutkimusongelman kannalta tarkoituksenmukaista, luodaan se tässä vaiheessa.

Tarkoituksena on kuvata erilaisia tapoja käsittää kyseistä ilmiötä [ks. Huusko & Paloniemi, 2006, 167]. Kuvauskategoriat edustavat abstraktimpaa kuvaustasoa kuin käsitteiden kuvaukset yksilötasolla [Häkkinen, 1996, 33].

3.3. Toteuma

3.3.1. Aineiston hankinta

Tein 20 haastattelua kevättalvella 2012. Keräsin osallistujista taustatietoja lomakkeen (liite 2) avulla. Relevanteiksi tiedoiksi valitsin lasten iät ja sukupuolet, osallistujien syntymävuoden, asumismuodon sekä koulutuksen tai ammatin. Lisäksi keräsin tietoja siitä, missä ja kenen kanssa tutkimukseni ikäryhmään (1–5-vuotta) kuuluvat lapset viettivät haastatteluiden tekohetkellä suurimman osan päivästänsä eli olivatko he esimerkiksi päivähoitossa vai kotona. Taustatietolomakkeeseen pyysin myös osallistujan sähköpostiosoitteen, jonka hän saattoi täyttää halutessaan valmiin tutkimuksen luettavakseen myöhemmin.

Noudatin haastatteluita tehdessäni laatimaani suunnitelmaa mahdollisimman tarkasti. Muilta osin poikkeamaa ei juurikaan tullut, mutta informanttien valinnassa en onnistunut aivan odotusteni mukaisesti. Pyysin haastateltaviksi tuttaviani ja heidän tuttaviansa ja sain 20 haastateltavaa siten kasaan melko helposti. Apuna haastattelupyyntöjen lähettämisessä käytin enimmäkseen sosiaalisen median palvelua Facebookia. Osan haastateltavista pyysin osallistujiksi puhelimitse, kasvotusten tai sähköpostilla. Haastattelutilanteet toteutettiin vaihtelevasti tilanteesta riippuen joko omassa kodissani, haastateltavan kotona tai kahvilassa kaupungilla. Muuten sain osallistujiin kirjoja melko hyvin, mutta he kaikki olivat olosuhteista johtuen äitejä. Olosuhteilla tarkoitan tässä sitä, että valtaosa haastatelluiden lapsista oli aineistonkeruuhetkellä kotihoidossa äitien ollessa kotona ja näin ollen äitien oli helpompi irrottaa aikaa päivistään samaan aikaan kuin minun. Haastatteluun vastanneiden sosioekonomiset taustat poikkesivat toisistaan melko hyvin ja perhetyypeissäkin oli kirjoja. Iältään kaikki osallistujat olivat 20–40-vuotiaita, sen nuorempia tai vanhempia huoltajia en onnistunut tavoittamaan. Lasten lukumäärissä ja ikähaarukoissa oli hyvin vaihtelua. Yhtäkään vähemmistöryhmän edustajaa en onnistunut saamaan mukaan. Yhden haastatellun perheessä noudatettiin television suhteen kuitenkin aika lailla samanlaista politiikkaa kuin lestadiolaisperheissä, joten tätä puutetta en katso suureksi. Taulukosta 2 näkee tarkkaan millaisia ominaisuuksia osallistujat täyttivät.

Mihin vaihtelua haetaan	Vaihtoehdot	Toteuma
Haastateltavan sukupuoli	nainen	20
	mies	0
Haastateltavan koulutustausta	korkeasti koulutettu	9
	alemman koulutuksen saanut	11
Haastateltavan asumismuoto	omistusasunnossa asuva	18
	vuokralla asuva	2
Haastateltavan asuinrakennustyyppi	omakotitalossa asuva	10
	rivitalossa tms. asuva	4
	kerrostalossa asuva	6
	kommuunissa asuva	0
Haastateltavan perhetyyppi	ydinperhe	15
	uusperhe	4
	yksihuoltajaperhe	1
	sateenkaariperhe	0
Haastateltavan ikä	alle 20-vuotias	0
	20—40-vuotias	20
	yli 40-vuotias	0
Lasten lukumäärä perheessä	yksi	5
	kaksi	9
	kolme tai enemmän	6
Haastateltavan lasten ikä	1-vuotias	7
	2-vuotias	7
	3-vuotias	4
	4-vuotias	5
	5-vuotias	6

Taulukko 2: Osallistujien ominaisuudet

Itse haastattelutilanteet sujuivat suunnitelman mukaan ja oikeastaan siis ilman suurempia ongelmia. Joissain tilanteissa ollessani haastateltavan kotona tai hän minun luonani, ja lasten ollessa läsnä, oli meteliä aika tavalla ja olin hieman huolissani miten hyvin äänitallenteesta saa jälkikäteen selkoa. Pelko osoittautui kuitenkin turhaksi ja tallenteiden kuuntelu sujui ongelmitta.

Pääpaino haastatteluissa oli vain teemoilla (ks. liite 3). Yksityiskohtaisemmat kysymykset vaihtelivat tilanteen mukaan siten, että en itse tuonut mitään käsitystä ensimmäisenä julki. Varoin myös ns. laittamasta sanoja haastateltavan suuhun ja käytin osallistujan itse mainitsemia termejä jatkaen keskustelua niistä eteenpäin. Tämän toteutumiseksi ei tarkentavia kysymyksiä ollutkaan mietitty etukäteen valmiiksi juuri lainkaan. Näin vältyin siltä, etten vahingossa ns. tyrkyttänyt vastauksiksi omia käsityksiäni. Pyrin siihen, että palasin kaikkeen oleellisena pitämäni haastateltavan sanomiseen jossakin vaiheessa haastattelua, jotta sain kaikki mahdolliset käsitykset tuotua julki.

Pidin haastattelukierroksen kanssa yllä ripeää tahtia tehden niitä keskimäärin kaksi viikossa. Tämä tyyli sopi itselleni hyvin, koska tuli sellainen tunne, että tulee valmista eivätkä haastattelut veny liian pitkälle. Muutenkin tuollainen avoin haastattelu on luonteeltaan sellainen, että vaatii tietynlaisen mielialamoodin ja kun sen oli saavuttanut, oli hyvä pitää sitä yllä. Tältä osin siis itselleni ja haastatteluille etukäteen asettamani konkreettinen tavoite toteutui. Myös toinen tavoite, löytää käsite, joka jollakin tavalla liittyisi vuorovaikutteiseen teknologiaan, toteutui tuolla 20 haastattelun kierroksella.

3.3.2. Aineiston analyysi

Litteroin äänitetyn haastattelumateriaalin tekstimuotoon aina heti haastattelun tehtyäni, useimmissa tapauksissa ainakin osan materiaalista jo saman päivän aikana. Kuten olin etukäteen päättänyt, tein kaikki 20 haastattelua ensin ja sitten pohdin oliko se riittävä määrä. Jo kesken haastattelukierroksen huomasin, että keskenään samankaltaisten käsitysten toistoa alkoi esiintyä ja analyysivaiheessa viimeistään totesin, että haastatelluiden määrä oli riittävä.

Kuten olin suunnitellut, eteni analyysi vaiheittain. Analyysia voidaan luonnehtia varsin aineistolähtöiseksi ja lähdin yksinkertaisesti liikkeelle siitä, että poimin materiaaleista haastatteluteemoja vastaavia kuvauksia eli merkitysyksiköitä. Tässä vaiheessa huomasin haastatelluiden kulusta, että olin oikeastaan teemarunkoa rakentaessani aliarvioinut vastaajia ja saanut heistä irti enemmän kuin olin uskaltanut toivoa. Seuraavaksi loin paljon irrallisia luokkia

merkitysyksiköitä yhdistelemällä. Sen jälkeen lähdin etsimään luokille rakennetta ja järjestin ne kahden ulottuvuuden mukaan. Ensimmäinen ulottuvuus kertoo *mistä* puhutaan ja toinen siitä, *millaiseksi* puhuttu arvioidaan. Pyrin muodostamaan luokat siten, että ne eivät olisi päällekkäisiä ja näin jokainen merkitysyksikkö olisi mahdollista sijoittaa ainoastaan yhden luokan sisälle. Jos samaa käsitystä ilmeni useamman kuin yhden kerran, kuuluvat ne samaan luokkaan ja aineistoesimerkin valitsin sen mukaan, missä haastattelussa se oli kuvaavin. Kyseinen aineisto sisälsi melko paljon toistuvuutta käsityksissä, joten analyysissä käyttämäni tyyli palveli mielestäni hyvin eikä luokkien lukumäärästä lopulta tullut liian suurta. Saamani luokat vastaavat mielestäni hyvin tutkimuskysymykseen, mitä seikkaa pidän yhtenä tärkeimmistä hyvän luokittelun mittareista. Tulosluvussa (luku 4) esittelen luokat yläluokittain järjestettyinä. Nuo yläluokat olen rakentanut sen ulottuvuuden mukaan, mistä käy ilmi mistä puhutaan.

Oman tutkimukseni kannalta en koe tilastollisten menetelmien käyttöä kovinkaan oleellisena. Vastaajan sukupuolen ja iän sekä ikäryhmään kuuluvan lapsen iän tulen mainitsemaan sitaattien yhteydessä tuloksia raportoidessani, koska pidän sitä mielenkiintoa herättävänä lisäinformaationa. Näissä yhteyksissä mainitsen useampilapsisesta perheestä lasten yhteislukumäärän, koska analyysivaiheessa huomasin sillä olevan merkitystä vanhempien käsityksiin huomattavasti muita haastateltujen ominaisuuksia enemmän.

Kaiken kaikkiaan analyysivaihe sujui melko paljon suunnitelmasta poiketen. Aineistolähtöisessä analyysissä tämä ei ole harvinaista. Vaikka ”Työ tekijäänsä opettaa” -sanonta pätee mielestäni hienosti juuri tähän tilanteeseen, oli analyysivaiheelle tekemäni alustava suunnitelma kuitenkin tarpeellinen apuväline. Sitä seuraamalla nimittäin pidin huolen siitä, että mitään tärkeää ei jäänyt huomioimatta ja että fenomenografisen tutkimuksen tunnusmerkit täyttyivät riittävässä määrin.

4. Tutkimustulokset

Tässä luvussa esittelen tutkimuksen tulokset yläluokittain järjestettyinä alaluokkina havainnollistaen niitä mielestäni parhaiten kuvaavilla aineisto-otteilla. Sama luokka saattoi esiintyä useamman kuin yhden kerran, mutta koska pyrkimykseni oli löytää ja kuvata mahdollisimman paljon erilaisia käsityksiä, en tässä yhteydessä koe tarpeelliseksi raportoida niiden esiintymistiheyttä.

Analyysivaiheessa löysin 21 toisistaan poikkeavaa luokkaa. Nuo luokat jäsentäsin selkeyden vuoksi kahden ulottuvuuden mukaan. Ensimmäinen ulottuvuus kertoo *mistä* puhutaan. Loogisuuden vuoksi esittelen tulokset kyseisen ulottuvuuden mukaan kronologisesti järjestettyinä yläluokkina. Ulottuvuus sisältää lasten television katseluun johtavat syyt, katseluun käytettävän ajan, katseltavien ohjelmien sisällön, ne vaikutukset, joita television katselun on huomattu jälkikäteen vaikuttavan sekä muutostoiveet vallitsevaan tilaan. Toinen ulottuvuus kertoo *millaiseksi* puhuttu arvioidaan, hyväksi vai neutraaliksi seikaksi, mahdolliseksi riskitekijäksi vai huonoksi asiaksi. Tämän ulottuvuuden mainitsen aina kunkin alaluokan yhteydessä. Luvun lopussa tutkimustulokset on esitetty myös graafisessa muodossa niin ikään mainittujen kahden ulottuvuuden mukaan järjestettyinä.

4.1. Television katseluun johtavat syyt

Tämä yläluokka pitää sisällään käsityksiä lasten televisionkatselun taustalla. Toisin sanoen ne syyt, joiden vuoksi haastateltujen lapset heidän mukaansa televisiota katsovat. Syitä löytyi positiivisessa sekä neutraalissa mielessä ja alla esittelen ne siinä järjestyksessä.

4.1.1. Television katselu hyvä keino rauhoittua

Tämän luokan käsityksiä yhdistää se, että television tarkoituksena on saada lapset rauhoittumaan. Vaikka tässä luokassa katselu lähtee vanhemman aloitteesta, ei sillä niin sanotusti tavoitella vanhemman, vaan lapsen etua. Television katselu arvioidaan tässä hyväksi asiaksi ja lasta rauhoittavaksi tekijäksi.

"Se on sellasta rauhottavaa, voi vähän aikaa istua ja olla paikoillaan. Kaverinkin kanssa voi välillä rauhottua."

(Äiti 29 vuotta, lapset 1 vuotta ja 3 vuotta, perheessä yhteensä kaksi lasta.)

Rauhoittuminen nähtiin myös päiväunien korvikkeena niillä lapsilla, jotka eivät enää päivisin nukkuneet.

"Sellaselle lapselle kuka ei nuku päiväunia, niin käyhän se lepo hetkestä, että on hetken paikoillaan."

(Äiti 34 vuotta, lapset 1 vuotta ja 4 vuotta, perheessä yhteensä kaksi lasta.)

4.1.2. Televisio elämää helpottava tekijä poikkeustilanteissa

Tämän luokan käsitysten mukaan televisio on hyvää ajanvietettä silloin, kun perheessä vallitsee jokin poikkeava tilanne kuten sairastaminen. Myös huono sää nähtiin tällaisena poikkeuksena. Tässäkin luokassa siis televisio ja sen katselu arvioidaan hyväksi asiaksi.

Lapsen tyytyväisyys ja ajan kuluminen tuli esille tämän luokan käsityksissä.

"Jos on vaikka ite kipee tai on tollanen poikkeava tilanne, niin on se parempi, että lapset katsoo vaikka telkkaria, jos sää et pysty niitä leikittään. Mun mielestä se on parempi, että lapsi on niinku tyytyväinen."

(Äiti 34 vuotta, lapset 2 vuotta ja 5 vuotta, perheessä yhteensä kolme lasta.)

"Jos lapsi on kipeenä, niin mitä muuta siinä sitten tekis, kun katsois telkkaria, että kyllä mää ymmärrän sillain. Kyllä nääkin, kun ne on kipeenä, niin ei ne jaksa tehdä mitään ja melki koko ajan pyörii joku dvd. Ne on sellasia poikkeuksia."

(Äiti 28 vuotta, lapset 2 vuotta ja 4 vuotta, perheessä yhteensä kaksi lasta.)

Myös lapsen rauhoittuminen nähtiin myönteisenä asiana.

"Käytän sitä rauhottumiskeinona tai sit kun on sateisia ilmoja eikä tekemistä. Ja nyt kun ne on ollu kipeenä paljon, niin saa pidettyä rauhallisina, kun katsoo telkkaria."

(Äiti 29 vuotta, lapsi 3 vuotta, perheessä yhteensä kaksi lasta.)

4.1.3. Televisio apuvälineenä haastavassa tilanteessa

Tässä luokassa esiintyviä käsityksiä yhdistää se, että televisiota, tai sen virkaa tilanteessa toimittavaa laitetta, käytetään apukeinona silloin, kun jokin hankala tilanne halutaan tehdä kaikille osapuolille helpommaksi. Näissä tapauksissa aloite katselulle lähtee vanhemmasta, joka toivoo ohjelmaan keskittyvän lapsen esimerkiksi syövän paremmin tai olevan autossa nätisti. Myös näissä käsityksissä television katselu arvioidaan hyväksi asiaksi.

Ruokailun yhteydessä katsominen otettiin esille useampaan kertaan. Myös muita tilanteita tuli ilmi. Tarkoituksena on suunnata lapsen huomio muualle ja saada näin hänet käyttäytymään toivotulla tavalla.

”Ruokailun aikaan yleensä kattellaan.”

(Äiti 34 vuotta, lapsi 2 vuotta, perheessä yhteensä kaksi lasta.)

”Lähinnä joskus ruokailun yhteydessä tai autossa, jos alkaa kiristeleen tai tulee tiukka paikka. Sillä saa sen huomion suunnattua muualle.”

(Äiti 32 vuotta, lapsi 1 vuotta, perheessä yhteensä kaksi lasta.)

”Sydänultrassa pysy ihan paikoillaan, kun katteli Mikki Hiirtä.”

(Äiti 29 vuotta, lapsi 4 vuotta, perheessä yhteensä kaksi lasta.)

4.1.4. Televisio hyvä ”lapsenvahti”

Tämä luokka pitää sisällään käsitykset siitä, että televisio on hyvää ajanvietettä lapselle silloin, kun aikuisen täytyy saada tehtyä jokin asia rauhassa ja yksin ja lapsi saattaisi häiritä. Nämä käsitykset pitävät sisällään vanhemman aloitteen sille, että lapsi katselee televisiota. Näissä tapauksissa myös katseluun käytettävä aika on vanhemman kontrollissa ja kulkee yleensä käsi kädessä sen kanssa, kuinka kauan vanhemmalta menee asiansa valmiiksi saattamiseen. Tässä luokassa katselu tapahtuu aina vanhemman aloitteesta. Käsitykset arvioidaan hyviksi, koska äidit saavat lastensa televisionkatseluajan hyödynnettyä.

Kotitöiden tekeminen oli yksi esille tulleista syistä.

”Siks, että mää saan tehtyä kotitöitä.”

(Äiti 34 vuotta, lapsi 4 vuotta, perheessä yhteensä kaksi lasta.)

Myös aikuisen halu syödä rauhassa kävi ilmi.

"Aamulla yleensä kattoo, että saa ite syödä rauhassa. Määhän sen oon alulle laittanu, houkutellu, eihän se muuten osais sitä kaivata."

(Äiti 35 vuotta, lapsi 1,5 vuotta, perheessä yhteensä kolme lasta.)

Yleisesti ottaen hetkittäistä omaa rauhaa arvostettiin myös.

"Sillon oon yrittäny saada sitä kattoon, kun ite kaipaa sitä, että se ois hetken itekseen."

(Äiti 33 vuotta, lapsi 2 vuotta, perheessä yhteensä yksi lapsi.)

4.1.5. Katselualoitteen pitää lähteä lapsesta itsestä

Tämä luokka sisältää käsitykset siitä, että vanhempi ei saa tuputtaa televisiota lapselle, vaan aloitteen on lähde lapselta itsestään. Tämän käsityksen mukaan lapsi voi joskus katsoa televisiota, vaikka se ei vanhemman mielestä välttämättä olisi paras mahdollinen ajanviete lapselle. Tähän luokkaan kuuluvat käsitykset arvioidaan neutraaleiksi ja lasten oma mielenkiinto televisiota kohtaan korostuu.

"No se niinku ite haluaa, en määhän niin välttämättä... Se saattaa sanoa, että haluaa katsoa jonkun tietyn. Että omasta tahdosta."

(Äiti 35 vuotta, lapset 2 vuotta ja 4 vuotta, perheessä yhteensä kaksi lasta.)

"Varmaan se, että ne on ite kiinnostunu joistain ohjelmista. Niiden oma alote."

(Äiti 34 vuotta, lapset 2 vuotta ja 5 vuotta, perheessä yhteensä kolme lasta.)

"Ne haluaa ite katsoa. Kyllä se aina lähtee sieltä, harvemmin määhän ehdotan."

(Äiti 31 vuotta, lapsi 3 vuotta, perheessä yhteensä kaksi lasta.)

4.2. Television katseluun käytetty aika

Seuraavaksi esittelen käsityksiä television katseluun käytettävään aikaan liittyen. Lähes kaikki haastatellut toivat tavalla tai toisella esille sen, että lasten television katseluun käyttämä aika ei ole heille yhdentekevä asia. Tämän yläluokan käsityksistä löytyy sekä rikialttiiksi että negatiivisiksi luokiteltavia merkityksiä. Alla ne on esitelty siinä järjestyksessä.

4.2.1. Television katselu hyväksyttävää, jos sitä ei tehdä liikaa

Tämän luokan käsityksistä ilmenee se, että television katseluun käytettävä aika on oleellisessa osassa siinä, onko kyseinen puuha vanhemman mielestä hyväksyttävää ajanvietettä vai ei. Luokkaan kuuluvia käsityksiä ilmaisseet vanhemmat pitivät liiallista television katselua huonona asiana, mutta ajattelevat kyseisen toiminnan olevan hyväksyttävää asetetuissa rajoissa ja asettavat itse rajoituksia katselun määrälle. Olemassa oleva riski heijastuu hyvin tämän luokan käsityksistä.

Joissain haastatteluissa kävi ilmi ulkopuolinen mielipide katseluaikojen rajoitusten taustalla.

”Jostain oon lukuun, että se puoli tuntia olis pienen, tällasen alle kouluikäsen, sellanen suositus aika. Ehkä neuvolan tai jonkun kautta oon kuullu, että se olis sellanen suositus aika ja kuulostaa itestäkin järkevältä. En kyllä yhtään muista mistä se ”ohje” on tullu. Puolessa tunnissa ehtii sit itekin jonkun jutun tekeen ja lapsi ehtii vähän lepään.”

(Äiti 29 vuotta, lapsi 4 vuotta, perheessä yhteensä kaksi lasta.)

Toisissa perheissä oltiin itse maalaisjärkeen luottaen päätetty jokin tarkka aika rajaksi katselulle.

”Tunti päiväessä! Ei se nyt niin vakavaa oo, jos menee vaikka vartti kauemmin.”

(Äiti 34 vuotta, lapsi 5 vuotta, perheessä yhteensä kaksi lasta.)

”Jos nyt puhutaan tollasesta viiden vanhasta tai nuoremasta, niin kyllä mää oon sitä mieltä, että puoli tuntia päiväessä on ihan yläraja. Jos siitä menee yli, niin rupee oleen too much.”

(Äiti 31 vuotta, lapsi 5 vuotta, perheessä yhteensä yksi lapsi.)

4.2.2. Televisiota katsotaan nykyään yleisesti liikaa

Tämä luokka pitää sisällään käsitykset siitä, että television katselu yleisesti ottaen perheissä ja etenkin lasten keskuudessa on lisääntynyt ja että laajalti tarkasteltuna sitä tehdään liikaa. Tämän luokan käsityksistä ilmenee television suuri rooli kodeissa, vaikka sitä ei useinkaan suoraan myönnetä. Samaan aikaan, kun televisiota omassa kodissa katsellaan, podetaan siitä myös usein huonoa omaatuntoa. Lähes kaikki haastatellut ilmaisivat tavalla tai toisella, että television rooli perheissä on nykypäivänä liian keskeinen. Vain osa haastatelluista kuitenkin myönsi, että kyseinen tilanne vallitsisi omassa perheessä. Haastatteluvastauksista ilmeni television keskeinen rooli myös sen sijoittelun suhteen kodeissa. Monet mainitsivat kodeista löytyvän useammankin television, parhaimmillaan niitä oli viisi, mutta aina kun kodista televisio löytyi, oli yksi niistä sijoitettu olohuoneeseen. Tämän luokan käsitykset oli suhteellisen helppo arvioida television kannalta negatiivisiksi, sanottiin se suoraan tai ei.

Osa tämän luokan käsityksistä ilmaistiin yleisellä tasolla.

"No ylipäätään lapset kattelee liikaa telkkaria, täähän nyt vaan perustuu mun kokemuksiin mitä mää oon puhunu muitten kanssa, että mun mielestä sitä käytetään liikaa..."

(Äiti 31 vuotta, lapsi 5 vuotta, perheessä yhteensä yksi lapsi.)

Osassa taas puhuttiin suoraan oman perheen käytännöistä.

"Pakko myöntää, että meillä on televisio auki aamusta iltaan koko ajan. Aamulla se avataan ensimmäisenä kun herätään ja mä sit sammutan sen, kun meen nukkuun. Ei sitä välttämättä katota, mutta päällä se on. Kyllä mää sitä mieltä oon, että sitä kattellaan vähän liikaa ja itekin miettiny, että sen telkkarin ei tarttis olla auki niinku aamusta iltaan. Mutta sitten kun sen sammuttaa, niin on oudon hiljasta, että sitä kaippaa. Mutta kun ei noi lapset kato sitä kuitenkaan koko aikaa, vaikka se on päällä. Että ei ne sitä mun mielestä liikaa kattele, vaikka kai se tietysti välillä vois kiinnikin olla."

(Äiti 35 vuotta, lapset 1, 5 vuotta ja 5 vuotta, perheessä yhteensä kaksi lasta.)

"Telkkari on meille hirveen tärkeä! Meillä kattellaan tosi paljon! Aikuiset kattelee ja lapset, mutta ei meillä oo telkkari päällä huvin vuoks. Me ollaan niin telkkaririippuvainen perhe, että kyllä me oltais pulassa, jos meiltä jostain syystä häviäis telkkari. Siinä olis opettelemista!"

(Äiti 34 vuotta, lapset 1 vuotta ja 4 vuotta, perheessä yhteensä kaksi lasta.)

4.3. Katseltavien televisio-ohjelmien sisältö

Tässä yläluokassa keskitytään niihin käsityksiin, jotka liittyvät ohjelmatarjontaan. Lastenohjelmista löytyi hyvää sanottavaa, mutta myös olemassa olevat riskit tiedostettiin ja huonoja puolia tuotiin julki. Seuraavat alaluokat esittelevät löydökset edellä mainitussa järjestyksessä.

4.3.1. Televisio-ohjelmat opettavaisia

Television katselussa ja ohjelmatarjonnassa nähtiin hyviä puolia. Opettavaisuus oli seikka, joka nousi usein esille. Opittavat asiat saattavat olla hyvinkin konkreettisia tai sitten enemmän abstrakteja. Myös kiinnostuksen kohteiden löytyminen television kautta otettiin puheeksi. Useissa tämän luokan käsityksissä käy ilmi, että ohjelmien opettavaisuus nähtiin niin hyvänä asiana, että se kompensoi television huonoja puolia.

Konkreettiseen oppimiseen liittyviä asioita tuotiin esille eniten.

"No kyllähän niistä sitten oppii asioita. Kun tykkää kauheesti niistä dinosauruksista, niin se oppii niitten nimiä ja sama ne avaruusohjelmat, se selittää niistä sit kaikenlaista. Että kyllä se mun mielestä sit oppiikin paljon asioita. Mutta kyllä se sitä voi ihan huvikseenkin kattoo. Mutta kyllä sellasia opettavaisia on aika paljon, kaikkee mikä liittyy luontoon ja eläimiin ja sellasia. Että kaikki ei oo pelkkää mielikuvitusta."

(Äiti 35 vuotta, lapset 1,5 vuotta ja 5 vuotta, perheessä yhteensä kaksi lasta.)

"Se Dora-seikkailija on hyvä, kun siinä opetetaan just jotain sanontoja ja sellasia englanniks..."

(Äiti 34 vuotta, lapset 2 vuotta ja 5 vuotta, perheessä yhteensä kolme lasta.)

Myös abstrakteja opittavia asioita arvostettiin.

”Lähinnä mulle vaan tuli just mieleen, kun ne katto sellasta just, missä yhtä kiusattiin ja sit siinä oli se opetus, että niin ei saa tehdä. Ainakin oon huomannu, että jää mieleen ne asiat tollasista tarinoista.”

(Äiti 34 vuotta, lapset 2 vuotta ja 4 vuotta, perheessä yhteensä kaksi lasta.)

Varsinaisen oppimisen ja kehittämisen lisäksi kiinnostuksen kohteiden löytyminen ja vertaistuki miellyttivät haastateltuja.

”Musiikkiohjelmiä oon yrittäny kannustaa katsomaan. Kummatkin on osottanu, että niillä on rytmitajua ja kiinnostusta soittimiin ja musiikkiin. Että jos niitten kautta kiinnostuis lisää, jos oliskin vaikka luontaista halua tai lahjoja... Että jos vaikka joku tietty soitin alkais sit kiinnostaan tai sillain.”

(Äiti 34 vuotta, lapset 2 vuotta ja 4 vuotta, perheessä yhteensä kaksi lasta.)

Kyllä mä uskon siihen, että sieltä tulee sellasta, mistä on ihan oikeesti hyötyä lapselle. Ja muutenki siä on välillä ihan järkeviä ohjelmia, jotka kehittää lapsen empatiakykyä tai jotain. Pikku Kakkosessa on ainakin sellasta vertaistukee lapsille, uimakoulua ja muuta. Meiän lapset tykkää ainakin hiroesti kattoo niitä ja kyllä mä uskon, että siitä jotain jää mieleen.”

(Äiti 34 vuotta, lapsi 5 vuotta, perheessä yhteensä kaksi lasta.)

4.3.2. Ylen lastenohjelmat luottamuksen arvoisia

Tämän luokan käsityksiä yhdistää usko siihen, että Ylen lastenohjelmat ovat hyviä, laadukkaita ja turvallisia. Ylen ohjelmiin tunnuttiin luotettavan yleisellä tasolla enemmän kuin muihin, esimerkiksi Maikkarin ohjelmiin, jopa siinä määrin, että niiden kohdalla ikäsuositusten kanssa ei aina oltu niin tarkkoja. Haastatteluista kävi myös ilmi, että Ylen ohjelmat olivat perheiden lasten keskuudessa eniten katsottuja. Suurimmassa osassa vastauksista kehuja sai erityisesti Pikku Kakkonen.

Muiden kanavien kuin Ylen ohjelmia arvosteltiin liiasta actionkeskeisyydestä ja vääränlaisen mallin antamisesta.

”Pidän tv-Kakkosen lastenohjelmia järkevämpinä kuin muiden kanavien ja Pikku Kakkonen opettaa sellaista arvomaailmaa mitä itsekin haluan lapsilleni opettaa. Tv Kakkosella ei oo sellasia taisteluohjelmia kun Pokemon missä on vihaisen näkösiä huutavia ja leiskuvia olioita. En osaa muita Maikkarin ja muiden kanavien ohjelmia mainita nimeltä, kun ei niitä koskaan katsella.”

(Äiti 27 vuotta, lapset 1 vuotta, 3 vuotta ja 5 vuotta, perheessä yhteensä neljä lasta.)

”Ylen ohjelmat on parempia. Ne mitä muista kanavilta tulee on vähän sellasia... Saattaa tulla vähän vääränlaista mallia. En mä niitä ikäsuosituksia niistä Ylen ohjelmista oo ees kattonu, oon mä siihen luottanu, että ne on sopivia.”

(Äiti 29 vuotta, lapset 1 vuotta ja 3 vuotta, perheessä yhteensä kaksi lasta.)

Myös mainosten näkeminen lastenohjelmien väleissä askarrutti äitejä.

”No siis meillä ei kattella juurikaan Maikkarin lastenohjelmia. Mä en tykkää niistä mainoksista mitä siä tulee välillä eikä ne ohjelmatkaan nyt niin... Mun mielestä, jos kattelee tunnin päiväessä Pikku Kakkosta, niin ei tartte kattella enää mitään muuta. Onhan Pikku Kakkonen ny aina Pikku Kakkonen, laadukas lastenohjelma.”

(Äiti 34 vuotta, lapsi 5 vuotta, perheessä yhteensä kaksi lasta.)

4.3.3. Television katselu hyväksyttävää, jos ohjelmat ikätasolle sopivia

Näitä käsityksiä yhdistää se, että lasta ei välttämättä valvota joka hetki hänen katsellessaan televisiota, mutta vanhempi haluaa silti tietää mitä lapsi katselee. Tämän luokan käsityksissä korostuu ikäsuositusten seuraaminen ja usein myös niiden noudattaminen. Käsityksistä käy kuitenkin ilmi, että vain osa vanhemmista luottaa ammattilaisten laatimiin ikäsuosituksiin, kun taas toiset käyttävät mieluummin omaa maalaisjärkeä. Tämän luokan käsityksiä yhdistää se, että sopimattomien ohjelmien riskit tunnistetaan ja niiltä halutaan välttyä.

Osa haastatelluista luotti asiantuntijoiden laatimiin ikäsuosituksiin ja noudatti niitä.

"Yks asia mistä mä oon tarkka, niin niistä ikärajoista. Ja jos on kerran katottu läpi eikä siinä oo ollu mitään sellasta, että se kokis pelottavaks, niin sit se saa kattoo yksin, mutta veljensä (nuorempi) ei kato sitä missään nimessä! Ensisijaisesti mä tuijotan niitä ikärajoja, mutta kyllä siinä meidän oma harkintakykykin on paikallaan, että en mä missään nimessä antais 3-veen kattoo k7-elokuvaa, koska joku syyhän siinä on. Ei sitä esim. aikuinenkaan ketä ei oo koulutettu kattoon sitä sillä silmällä ymmärrä välttämättä mikä siinä lapsesta voi olla pelottavaa."

(Äiti 34 vuotta, lapset 2 vuotta ja 5 vuotta, perheessä yhteensä kolme lasta.)

Toiset taas pitivät omaa harkintakykyään tärkeimpänä tekijänä sopivista ohjelmista päätettäessä.

"... et ei ne ikäsuosituksetkaan välttämättä aina... Joku missä on ikäsuositus vaikka kolme, saattaa silti olla liian jännittävä. Muumeissakin on sellasia juttuja, mitkä ei oo sopivia ja mitä ton ikänen ei tajua. Että pitää niinku ite tietää mitä ne ohjelmat sisältää ja mikä sopii omalle (lapselle)."

(Äiti 34 vuotta, lapsi 2 vuotta, perheessä yhteensä kaksi lasta.)

"Kyllä mä nyt aina yritän vähän kattoo noissa leffoissa sitä ikärajaa ja mitä siinä tapahtuu ja mitä siinä puhutaan. Kyllä niissä on ikärajat isompiakin välillä, ei niissä mun mielestä oo tapahtunu mitään sellasta pahaa. Kyllähän leffaankin pääsee vanhemman kanssa, kun on viis, vaikka se ikäraja olis seittemän. Ja kyllä mä ne sillain oon itekin kattonu, ettei niissä mitään ihmeellistä tapahdu. Se on tärkeempää, että ite nään mitä siinä tapahtuu kun ne ikäsuositukset. Leffaan ei joskus päästy, lähdin vihasena, enkö saa ite päättää mitä kattoo, kun mun mielestä ei ollu mitään sellasta."

(Äiti 35 vuotta, lapset 1,5 vuotta ja 5 vuotta, perheessä yhteensä kaksi lasta.)

4.3.4. Lasten television katselu valvonnan alla hyväksyttävää

Tähän luokkaan kuuluvat ne käsitykset, joista ilmenee, että lasten television katselua tulee valvoa. Toisin kuin edellisessä luokassa (4.3.3.), ilmenee näistä käsityksistä, että valvonnalla tarkoitetaan sitä, ettei lapsi esimerkiksi oleile televisiota katsellessaan eri tilassa vanhemman kanssa. Tarkoituksena näiden

käsitysten taustalla on varmistaa ohjelmien sisältöjen soveltuvuus aina henkilökohtaisesti ja välttää ne riskit, joita yksin katselu saattaisi aiheuttaa.

”Tietokone (toimittaa televisiottomassa perheessä television virkaa) voi olla keittiössä tai olkkarissa, kun katotaan. Oon ite kuuloetäisyydellä. Se ei oo koskaan ollu vaihtoehto, että vietäis omaan huoneeseen. Tollaisten pienten ei tarte sitä omaan huoneeseen saada.”

(Äiti 29 vuotta, lapsi 4 vuotta, perheessä yhteensä kaksi lasta.)

”Sen takia ne kattoo olkkarissa, että mä haluan valvoo mitä ne kattoo sieltä.”

(Äiti 34 vuotta, lapsi 5 vuotta, perheessä yhteensä kaksi lasta.)

”Siihen on kyllä syynsä, miks lastenhuoneessa ei oo telkkaria. Jos lapsi telkkaria kattoo, niin mä haluan, että kattoo vähän valvotummin. En oikein tykkää sellasesta, että työnnetään sinne omaan huoneeseen ja telkkari päälle, että koita pärjätä. Sellanen ei sovi mun periaatteisiin.”

(Äiti 31 vuotta, lapsi 5 vuotta, perheessä yhteensä yksi lapsi.)

4.3.5. Televisio ei saa olla auki ”muuten vaan”

Tämän luokan käsitysten mukaan se, että televisio on jatkuvasti päällä, vaikka sitä ei katsottaisi, on lasten kannalta riski, koska sieltä saattaa ikään kuin vahingossa nähdä jotakin sopimatonta.

Myös mainokset nähtiin riskitekijöinä tämän luokan käsityksissä.

”Mun mielestä telkkarin auki pitäminen ”taustana” on kaikein pahinta! Kanavilta tulee PALJON sellasta, jota lasten ei tarvitsisi nähdä. Ja sitten vielä, jos lapset saa ite harrastaa kanavasurffailua... Meillä ei ole telkkari ”taustana” auki, vain silloin, kun joku sitä katsoo ja syy on se, että jopa mainoskatkot voi mielestäni olla lapsille vahingollisia, siinähan ne näyttävät väkivaltaisia ja seksuaalispitoistakin materiaalia houkutellakseen katsojia. Eikä meillä kukaan lapsista saa avata telkkaria ilman lupaa!”

(Äiti 27 vuotta, lapset 1 vuotta, 3 vuotta ja 5 vuotta, perheessä yhteensä neljä lasta.)

Television aiheuttama yleinen häly oli yksi niistä riskejä aiheuttavista haitoista, joita haastatellut toivat esille.

”Se on ollu se yks syy, että siitä telkkarista on luovuttu, että se ei huuda siä taustalla koko aikaa, kun sitä ei ees katota ja siä tulee aika huonoo ohjelmaa.”

(Äiti 29 vuotta, lapsi 4 vuotta, perheessä yhteensä kaksi lasta.)

”En tykkää sellasesta yleisestä sirkuksesta, että jos sitä katotaan niin katotaan, mutta sitten keskitytään siihen.”

(Äiti 31 vuotta, lapsi 5 vuotta, perheessä yhteensä yksi lapsi.)

4.3.6. Jotkut televisio-ohjelmat aiheuttavat lapsille haittoja

Tässä luokassa ovat ne käsitykset, joiden mukaan osa televisiossa näytettävistä lastenohjelmista on ihan hyvää viihdettä, mutta osa sellaisia, että niiden näkeminen aiheuttaa tai saattaa aiheuttaa lapsille negatiivisia asioita. Myös todellisuuden sekoittuminen liikaa televisiomaailmaan kuuluu tähän luokkaan, jossa korostuu ohjelmien huonot puolet.

Vääränlaisten vaikutteiden saaminen mietitytti haastateltuja.

”Mun mielestä sellasiakin ohjelmia on mistä saa vääriä vaikutteita niinku jotkut Prätkähiiret tai joku Hopeanuoli, aika raakoja pienten kattoo. Missä soditaan ja tapellaan. En tiä antaaks se oikeeta käsitystä, että hakataan jollain pesäpallomailalla ja sit sieltä vaan noustaan.”

(Äiti 32 vuotta, lapsi 1 vuotta, perheessä yhteensä kaksi lasta.)

”Jotkut ohjelmat on muuten ihan luokattoman huonoja. Pikkuprinsessa, joka kiukuttelee koko ajan. Siitä dvd:stä hankkiuduttiin eroon. Sellaset on sitten huonoja.”

(Äiti 29 vuotta, lapsi 3 vuotta, perheessä yhteensä kaksi lasta.)

Toisista käsityksistä kävi ilmi huoli todellisen ja fiktiivisen maailman sekoittumisesta.

”Me ollaan tukiperhe yhdelle viisivuotiaalle pojalle ja hänen käytös on kauheeta matkimista Maikkarin taisteluohjelmiin. Se karjuminen ottaa ihan korviinkin. Elämä tuntuu olevan yhtä taistelua ja taisteluhuutoa.”

(Äiti 27 vuotta, lapset 1 vuotta, 3 vuotta ja 5 vuotta, perheessä yhteensä neljä lasta.)

4.4. Television vaikutukset jälkikäteen havaittuina

Tämä yläluokka pitää sisällään ne käsitykset, jotka liittyvät television katseluun jälkikäteen. Siihen, millaisia vaikutuksia katselulla on huomattu olevan sen loputtua tai muuten pitkällä tähtäimellä. Näitä käsityksiä yhdistää negatiivinen lataus ja vaikutuksista löytyikin vain riskialttiita tai television katselun kannalta huonoja käsityksiä.

4.4.1. Television fysiologiset terveyshaitat askarruttavat

Tämän luokan käsityksistä paistaa vanhempien huoli televisioon liittyvien terveydellisten seikkojen vuoksi. Näissä käsityksissä puhutaan nimenomaan fysiologisista riskeistä.

”Lähinnä ihan terveydellisiäkin syitä oon miettiny, että kun ei tiedetä tästä digiajasta, että mitä niinku... Kun meilläkään ei meinata millään uskoa, että tätä mattoa lähemmäs ei mennä kattoon, koko ajan hivuttaudutaan lähemmäs. Joku justiin sano, että ei siitä tuu mitään, että on tutkittu, mutta ei oo tutkittu näitä uusia telkkareita eikä viä pidemmällä aikavälillä. Meiän ikäsille on tehty tutkimus, mutta telkkarit on silloin ollu puolet pienempiä ja nyt katotaan tollasta 40 tuumasta jostain metrin päästä ja kirkaammat värit... Että meillä ei katota telkkaria pimeessä, ettei se telkkarin valo oo niin kirkas! Ikinä en oo ollu mikään hysteerikko mistään, mutta tällasta tää lasten saanti saa aikaseks.”

(Äiti 34 vuotta, lapset 2 vuotta ja 4 vuotta, perheessä yhteensä kaksi lasta.)

"Oon kuullu kaikista tutkimuksista, ettei telkkari olis ihan hyväks ihan pienille. Että lähinnä ehkä sellaseen keskittymiskykyyn, että sieltä tulee liikaa informaatiotulvaa ja kaikkee värikästä ja sellasta. En nyt tiä oonko ollu varsinaisesti huolissaan, mutta eniten oon ajatellu, että miten se sitten aivojen kehitykseen vaikuttaa. En mä nyt varsinaisesti oo lukemalla lukenu mitään tutkimuksia, mutta sellanen on jääny mieleen. Toi kun on aika vilkas tapaus, niin sit josse jotenkin vaan lietsoo sellasta adhd:ta tai jotain. Kun ei sitä ikinä voi tietää!"

(Äiti 27 vuotta, lapsi 2 vuotta, perheessä yhteensä yksi lapsi.)

4.4.2. Television katselu tekee lapsen levottomaksi

Tämä luokka aloittaa muutaman alaluokan listauksen niistä television yleisistä huonoista puolista, joita vanhemmat ottivat esille. Tähän ryhmään kuuluvat ne käsitykset, joista ilmeni television vaikutus lapsen rauhattomuuteen.

"Siitä voi tulla levottomaks. Että kun lopettaa sen kattelun, niin joutuu kauheen kauan kokoon itteensä, että pystyy tekeen jotain järkevää."

(Äiti 34 vuotta, lapsi 5 vuotta, perheessä yhteensä kaksi lasta.)

4.4.3. Television katselu koukuttaa liikaa

Tämän luokan käsityksissä televisio nähtiin negatiivisessa valossa sen koukuttavuuden vuoksi.

"Kyllähän siitä vänkäystä tulee, että halutaan kattoo lisää ja lisää."

(Äiti 29 vuotta, lapset 1 vuotta ja 3 vuotta, perheessä yhteensä kaksi lasta.)

4.4.4. Television katselu aiheuttaa riitoja perheessä

Tässä luokassa on lueteltu ne käsitykset, joiden mukaan televisio ja sen katselun rajoittaminen aiheuttavat sellaisia kiistoja ja erimielisyyksiä perheissä, joilta muutoin vältyttäisiin.

"Meillä on tullu sellasta, että sitä ei suostuta lopettaan sitä kattelua ja sit tulee kauhee huuto ja riita. Kyllähän siitä nyt riitoja tulee. Ihan turhaan. Jos mä sanoisin Pikku Kakkosen aikaan, että ei katotakaan, vaan nyt lähetään ulos, niin kyllä tulis protesti."

(Äiti 34 vuotta, lapsi 5 vuotta, perheessä yhteensä kaksi lasta.)

4.4.5. Television katselu passivoi lasta

Huonona puolena pidettiin myös television passivoivaa vaikutusta. Tämä luokka esittelee ne käsitykset.

"Mää oon sitä mieltä, että jos sä voisit tehdä jotain muutakin, niin miks sun tarttis sitä kattella. Kyllähän se passivoi ja tyhmentää ja laiskentaa. Tietäähän sen itestäkin..."

(Äiti 34 vuotta, lapsi 5 vuotta, perheessä yhteensä kaksi lasta.)

Television katselun katsottiin johtavan myös flegmaattiseen käytökseen.

"Jos mä huomaan, että se rupee meneen sellaseks flegmaattiseks se touhu, että muuta ei tehtäis, kun tuijotettais, niin sitten se laitetaan kiinni. Kertaakaan en oo kyllä kuullu lausetta, että en halua kattoo enää, että kyllä se on mun alote, että se laitetaan kii."

(Äiti 29 vuotta, lapsi 3 vuotta, perheessä yhteensä kaksi lasta.)

Myös mielikuvituksen köyhtymistä pelättiin.

"... tappaahan se lapsen mielikuvituksen ja passivoittaa. Vajotaan vaan sellaseen koomaan ja vaikuttaahan se varmaan vuorovaikutuskehitykseen. Onhan se sellasta helppoo olemista..."

(Äiti 35 vuotta, lapsi 1,5 vuotta, perheessä yhteensä kolme lasta.)

Esille tuli myös energian purkamisen sekä se, että television katselu on pois jostakin muusta tekemisestä.

”Pitää olla muutakin tekemistä, ettei tuu telkkarin orjia eikä haluta tehdä muuta enää. Eihän ne pura siinä energiaa ja pitäähän sitä muutakin tehdä, kun olla vaan sisällä. Jotenkin vaan tuntuu, että se telkkari vie liikaa lasten ajasta. Mitä niillä leluilla tekee, jos kattoo telkkaria koko ajan.”

(Äiti 28 vuotta, lapset 2 vuotta ja 4 vuotta, perheessä yhteensä kaksi lasta.)

4.5. Muutostoiveet vallitsevaan tilaan

Tämä luokka esittelee käsitykset, joiden mukaan kaivattaisiin jotakin muutosta nykyiseen tilanteeseen. Käsityksiä löytyi kaksi neutraalia ja yksi, jossa riskin uhka havaittiin.

4.5.1. Lasten television katselusta voitaisiin puhua ja ohjeistaa enemmän

Tämä luokka sisältää ne muutostoiveet, jotka käsityksistä kävi ilmi kodin ulkopuolisen avun tarpeeseen liittyen. Neuvola sekä yleinen keskustelun kaipuu tulivat esille neutraaleina asioina.

”Viisvuotisneuvolassa oli sellanen lomake missä kysyttiin, että paljonko kattoo telkkaria ja näin, mutta ei siitä puhuttu mitään. Kai se koki, ettei sitä tartte kysyä, kun se kattoo niin vähän, mutta jäin vaan miettiin, että jos oisin kirjottanu siihen, että tunti päivässä tai kaks, niin oisko siitä sitten sanottu jotain. Sellasta lomaketta ei oo ikinä aikasemmin ollu, mutta nyt oli. Se käytiin läpi ja joihinkin kohtiin se kysy jotain, mutta siitä telkkarikohdasta ei sanottu halaistua sanaa. En tiä. Jotkut vanhemmathan ketkä on ite tottunu kattoon paljon telkkaria ei välttämättä ees tuu ajatelleeks, että siitä vois olla lapselle jotain haittaa. Aika vähän tästä aiheesta tulee ees puhuttua kenenkään kanssa. Sitäkin mää mietin, että onko oletus, ettei viisvuotiaita nuoremmat kato telkkaria, kun tollasta ei aiemmin oo ollu. Kyllä mää jotenkin toivoisin, että siihen enemmän puututtais ja neuvolassakin voitais puhua ja enemmän tutkia nyky maailman menoo yhteydessä kaikkiin käytöshäiriöihin. Kyllä se oli mun mielestä ihan hyvää asia, että se kysymys siinä lapussa oli!

(Äiti 31 vuotta, lapsi 5 vuotta, perheessä yhteensä yksi lapsi.)

”Neuvolasta saatiin viimeks (nelivuotis) sellanen ihan pieni lehtinen, jossa käsiteltiin lasten mediakasvatusta. Ihan vaan sellanen yleinen. Se oli MLL:n ja jonkun muiden hyväksymä. Olis siinä enemmänkin voinu olla kaikkee, se jäi aika sellaseks tyhjäksi. Jotenkin oletin, että ois ollu enemmänkin asiaa. Mitään kaavaketta en oo täyttäny. Vois olla ihan hyvä, sellanen herättävää, että ei oo mikään lastenkasvatusväline.

(Äiti 29 vuotta, lapsi 4 vuotta, perheessä yhteensä kaksi lasta.)

4.5.2. Lasten ohjelmatarjontaan toivottaisiin parannusta

Tämä luokka sisältää käsityksiä, joista ilmeni jokin toive television ohjelmatarjonnan suhteen liittyen nimenomaan lastenohjelmiin. Käsityksissä ei niinkään kritisoitu olemassa olevia ohjelmia, vaan kuvailtiin neutraaliin sävyyn toiveita siitä, millaisia ohjelmia kaivattaisiin.

”... hyviä asioita voisi olla vaikkapa lasten tanssi- ja jumppajutut ja sellaset, mistä ne saisi omaan arkeen ja elämään jotain piristystä. Jotain järkeviä. Enemmän saisi olla ihmisiä eikä niitä hahmoja!”

(Äiti 34 vuotta, lapsi 2 vuotta, perheessä yhteensä kaksi lasta.)

”Sitä oon ajatellu, että kun perheitäkin on niin erilaisia ja aika monesti lastenohjelmissä on se, että on äiti ja isä, niin ois niitäkin hyvä olla sillain enemmän niitä erilaisia... Ja sitten ihan muita perusjuttuja ylipäättään, kirjaimia, värejä jne. enemmän.”

(Äiti 34 vuotta, lapset 2 vuotta ja 4 vuotta, perheessä yhteensä kaksi lasta.)

4.5.3. Televisioissa tulisi olla mahdollisimman helpot lapsilukot

Viimeisessä luokassa on esitelty ne käsitykset, joiden mukaan televisioissa pitäisi olla helposti asennettavissa nykyistä yksinkertaisemmat lapsilukkosysteemit, jotta niitä tulisi käytettyä konkreettisesti eikä niistä tiedettäisi ainoastaan teoriatasolla. Tämän luokan käsityksissä tiedostetaan se riski, joka on olemassa ilman lapsilukkoja.

”Nyt me ollaan mietitty, että laitetaan se telkkari jotenkin sillain, että ne ei saa sitä auki. Kai siihen jonku lapslukon sais. Oon mää sitä miettiny, että tarttis laittaa se. Me ollaan joskus laitettu se telkkari pois seinästä, mutta tarvii laittaa joku lapslukko. Sellanen joku ihan yksinkertanen, että heti kun on painamassa käynnistysnappia, niin se kysyy vaikka jonkun koodin. Sellanen ois paras.”
(Äiti 28 vuotta, lapset 2 vuotta ja 4 vuotta, perheessä yhteensä kaksi lasta.)

4.6. Tulokset taulukkomuodossa

Tässä luvussa esittelen tutkimuksen tulokset tiiviisti taulukkomuodossa. Taulukon vaaka-akseli etenee kronologisessa järjestyksessä alkaen syistä katselun taustalla, jatkuen katseluun käytetyn ajan ja ohjelmasisältöjen kautta niihin vaikutuksiin, joita katselulla on todettu jälkikäteen olevan ja päätyen haastateltujen esille tuomiin muutostoiveisiin. Pystyakselilla puolestaan on arvioitu löydöksiä sen mukaan pitivätkö osallistujat niitä hyvinä vai neutraaleina asioina, kokivatko niihin liittyvän jonkin riskin vai oliko riski jo toteutunut ja kokemus siis huono. Esitysjärjestys on valittu siten, että taulukko olisi lukijan kannalta mahdollisimman looginen seurata.

	Katseluun johtavat syyt	Katseluun käytetty aika	Katseltavien ohjelmien sisältö	Television vaikutukset jälkikäteen	Muutostoiveet
Hyvä	L4.1.1., L4.1.2., L4.1.3., L4.1.4.		L4.3.1., L4.3.2.		
Neutraali	L4.1.5.				L4.5.1., L4.5.2.
Riski		L4.2.1.	L4.3.3., L4.3.4., L4.3.5.	L4.4.1.	L4.5.3.
Huono		L4.2.2.	L4.3.6.	L4.4.2., L4.4.3., L4.4.4., L4.4.5.	

Taulukko 3: Luokkien esiintyvyys

Taulukosta käy ilmi, että luokat jakautuvat siihen suhteellisen tasaisesti. Käsitelyksissä on siis paljon kirjoja, kuten tutkimustavoitteena oli. Lasten television katselu ja siihen liittyvät asiat nähdään sekä hyvässä että neutraalissa valossa, mutta myös riskitekijöitä ja huonoja puolia tuodaan esille paljon. Taulukkoa tulkitessa voidaan huomata, että lasten television katselu lähtee

yleensä liikkeelle joko hyvänä tai neutraalina asiana, mutta television parissa vietetty aika muuttaa tilanteen helposti riskialttiiksi tai huonoksi. Ohjelmasisällöt aikaansaavat haastatteluissa voimakkaita tunteita eikä neutraaleiksi luokiteltuja käsityksiä siinä esiinny. Samoin kuin aika, nähdään television vaikutukset jälkikäteen arvioituina riskeinä tai negatiivisessa valossa, vaikka alun perin katselu on lähtenyt jopa positiivisissa tunnelmissa. Liiallinen katselu siis saattaa olla suoraan yhteydessä huonoihin tai riskialttiisiin vaikutuksiin. Haastatteluissa esille tulleet muutostoiveet sijoittuvat taulukon neutraaliin- tai riski-lokeroon. Nuo käsitykset eivät siis jakaudu lainkaan hyviin tai huonoihin.

5. Tutkimuksen luotettavuus ja eettiset kysymykset

Tässä luvussa pohdin tutkimuksen luotettavuutta eri näkökulmista. Osallistujien valinta ja haastattelujen sekä analyysivaiheen onnistuminen kertovat tutkimuksen luotettavuudesta sen tekovaiheen kannalta. Näiden lisäksi tulosten raportoinnin onnistuminen vaikuttaa osaltaan siihen, voidaanko tutkimustuloksia pitää luotettavana. Kummassakin alaluvussa sivuan myös tutkimuksen eettisiä kysymyksiä.

5.1. Tutkimuksen tekovaihe

Tutkimukseen osallistujat pyrittiin valikoimaan luvussa 3.2.1. esitettyjen kriteerien perusteella. Osallistujat olivat sosiaaliselta statukseltaan melko kirjavaa joukkoa. Otosta voidaan siis pitää suhteellisen kattavana ja siltä osin tutkimustakin luotettavana. Toisaalta haastateltavien joukkoon ei kuulunut esimerkiksi yhtään erityisen uskonnollista henkilöä. Näin ollen voidaan olettaa, että kaikista tiukimmat käsitykset lasten television katselua kohtaan ovat saattaneet jäädä pois. Mahdollista jatkotutkimusta silmällä pitäen onkin pohdittava olisiko tutkittaviin oleellista ottaa mukaan vaikkapa uskonnollisten vähemmistöjen edustajia, koska heillä saattaa olla aivan omat sääntönsä television suhteen. Myös sateenkaariperhe ja mahdollisesti kommuunissa elävä perhe olisi mielenkiintoista saada mukaan. Suurin puute tässä vaiheessa oli se, että kaikki haastatellut olivat naisia. Tästä syystä koko tutkimushanke sai uuden nimen keskittyen ainoastaan äitien käsityksiin.

Haastatteluissa ja haastattelusopimusta (liite 1) tehtäessä korostettiin luottamuksellisuutta, jolloin voidaan olettaa haastateltujen olleen rehellisiä vastauksissaan. Haastattelutilanteessa panostettiin kommunikaatioon ja kuuntelemiseen ja yhteisymmärrys keskusteltavasta aiheesta toteutui. Keskustelevalta sävystä huolimatta varoin vaikuttamasta osallistujien mielipiteisiin omilla näkemyksilläni, mikä on tietysti myös tärkeä osa tutkimuksen luotettavuuden syntyä. Haastatteluiden kestoa ei päätetty etukäteen eikä rajattu mitenkään, vaan jokaista varten oli sekä omalta osaltani että haastateltavan toimesta varattu reilusti aikaa. Aika ei siis ollut millään tavalla rajoittava tekijä aineiston hankinnassa. Myös haastattelupaikat ja -ajankohdat valittiin niin, että tilanne oli riittävän rauhallinen ja molemmille osapuolille ajallisesti sopiva [ks. Eskola & Vastamäki, 2007, 28].

Analyysivaiheessa olin tarkka sen suhteen, että osallistujien ilmaisut eivät vääristyneet, vaan säilyttivät alkuperäisen tarkoituksensa. Näin ne muodostavat sekä käsitysten keskinäiset erot luokkien sisällä että luokkien väliset eroavaisuudet. Se, että luokat eivät ole päällekkäisiä, vaikkakaan eivät välttämättä vastakkaisiakaan, on tutkimuksen ja sen luotettavuuden kannalta niin ikään oleellista. Käsitykset luokkien sisällä puolestaan voivat olla toisiaan tukevia, keskenään ristiriitaisia tai jopa vastakkaisia [Huusko & Paloniemi, 2006, 169]. Myös aineiston merkityksellisyys tutkimusongelmaan nähden toteutui hyvin ja luokittelua voidaan pitää riittävänä, koska jokainen haastattelu sisälsi käsityksiä useista eri luokista.

Tutkimuksen teon eri vaiheissa pyrin huomioimaan eettiset kysymykset mahdollisimman pikkutarkasti [ks. Koskinen, 2005, 331–341]. Haastatteluvaiheessa asettelin kysymykset siten, että asioista keskusteltiin neutraaliin sävyyn, ketään syyttelemättä, kenenkään ajatuksiin puuttumatta tai niitä loukkaamatta. Tein tutkimukseen osallistuneille selväksi, että aineistoa hankitaan tätä pro gradu -tutkielmaa varten ja kerroin, että ainoastaan minä itse kuuntelen haastattelutallenteet. Tein myös selväksi, että kaikki kirjalliset materiaalit alkuperäisine tietoineen tulevat ainoastaan omaan käyttööni ja myöhemmässä vaiheessa, tuloksia raportoitaessa, ei haastateltavien tunnistetiedoilla enää ole merkitystä eikä niitä tulla käyttämään. Nämä asiat tulivat pääpiirteittäin ilmi myös liitteenä 1 olevasta haastattelusopimuksesta, jonka jokainen osallistuja allekirjoitti. Liitteenä 2 olevaa taustatietolomaketta koski samat etiikan lait kuin muutakin osallistumista.

Tämän lopullisen tutkielman tulosluvussa (luku 4) olevista sitaateista on kaikkien haastateltujen nimet ja heidän lastensa nimet jätetty pois. Haastatteluun osallistuminen on myös pidetty luottamuksellisena asiana, jotta esimerkiksi osallistujan iän perusteella ei ketään voitaisi tunnistaa. Osana tutkimuksen eettistä puolta on myös se, että olen tarjonnut kaikille osallistuneille mahdollisuuden tutustua tähän lopulliseen työhön.

5.2. Tutkimustulosten luotettavuus

Tutkimustulosten luotettavuutta arvioitaessa voidaan todeta, että kategorioiden ja käsitysten aitous on osoitettu litteroitujen haastattelulainauksien avulla luvussa neljä. Tällä tavalla voin osoittaa, että ilmaisuja ei ole otettu irti yhteyksistään, vaan ne on ankkuroitu todellisuuteen [ks. Häkkinen, 1996, 45]. Häkkisen [1996, 48] mukaan ilmausten merkitysten tulkintaan vaikuttaa kuitenkin aina tutkijan oma kokemustausta ja teoreettinen perehtyneisyys.

Merkitykset löytyivät osallistujien ilmaisuista suhteellisen helposti. Vaikeinta oli tulkita ilmaisuja tilanteissa, joissa haastatellun ajatus jostain syystä katkesi tai hän oli muuten hieman epävarman oloinen vastauksessaan. Välillä oli myös vaikea erottaa, puhuiko osallistuja omasta lapsestaan vai koskiko käsitys yleisemmin ajatuksen tasolla kaikkia lapsia. Vaikka valmiit luokat ovat johdonmukaisia tutkimuksen taustaan ja tutkimuskysymykseen nähden, oli niiden perustaminen välillä hankalaa. Erityisen epävarmalta tuntui perustaa ne luokat, joiden sisään löytyi vain muutama käsitys. Koska kyseiset käsitykset kuitenkin olivat aihepiirin ja tutkimusongelman kannalta tärkeitä, koin luokkien synnyttämisen perustelluksi.

Yhtenä fenomenografisen tutkimuksen luotettavuuden arviointikriteerinä pidetään tutkimuksen laadullista tasoa. Häkkinen [1996, 44] kiteyttää, että tutkimus on laadullisesti hyvä, jos sen todetaan tuottaneen tuloksia, joista kukaan muu ei ole löytänyt heikkouksia. Tämän määritelmän perusteella voidaan tätä tutkimusta myös pitää luotettavana – aina siihen asti, kunnes toisin todistetaan. Vaikka johtopäätösten tekeminen laadullisessa tutkimuksessa on aina hieman subjektiivista ja kontekstisidonnaistakin, pyrin minimoimaan riskit tulosten vääristymisestä niiden tulkintavaiheessa.

6. Pohdinta

Tässä luvussa kertaan lyhyesti tärkeimmät tutkimustulokset ja pohdin niiden käyttöä mahdollisuuksineen ja rajoituksineen. Arvioin tutkimusprosessia ja tuon esille muita mahdollisia lähestymistapoja sekä mahdollisia aiheita jatkotutkimukselle.

6.1. Tutkimustulosten kertaus

Tutkimuskysymyksenä oli pienten leikki-ikäisten, tarkemmin 1–5-vuotiaiden, lasten vanhempien suhtautuminen lastensa television katseluun. Tutkimuksen edetessä kysymys muokkautui koskettamaan lasten äitejä. Sain paljon tutkimusongelman kannalta merkityksellisiä vastauksia. Tulokset osoittavat, että vanhemmilla on monia erilaisia ja keskenään eroavia käsityksiä lastensa television katseluun ja katseltaviin ohjelmiin liittyen. Osa näistä käsityksistä on varsin yllättäviä. Ilmi tuli sekä myönteisiä että kielteisiä ajatuksia siitä, mitä televisio ja lastenohjelmat tuovat tullessaan. Osa käsityksistä on neutraaleja ja osan puolestaan pystyy arvioimaan sellaisiksi, että niistä on havaittavissa mahdollisten riskien uhka. Kaikkia ajatuksia ei siis suoranaisesti voida jakaa positiivisiin tai negatiivisiin. Arvioinnin lisäksi löydetyt käsitykset on jaoteltu myös katseluun johtaneiden syiden, katseluun käytetyn ajan, katseltavien ohjelmien sisällön, jälkikäteen havaittujen vaikutusten sekä muutostoiveiden mukaan. Nuo viisi ulottuvuutta muodostavat myös tulosten yläluokat.

Tutkimuksen tulokset kertovat siitä, että vanhempien mielipiteet ovat varsin yksilöllisiä ja niiden tutkiminen on tärkeä tekijä lasten median käytön ja sen tutkimisen taustalla. Tutkimuksessa kävi ilmi, että toisin kuin tunnutaan kuviteltavan [ks. Talasterä, 2012], on vanhemmilla usein varsin valveutuneet käsitykset mitä tulee heidän lastensa, ainakin pienten sellaisten, television katseluun. Tutkimuksen mukaan televisiota käytetään usein elämää helpottavana tekijänä ja sen haittapuolet tiedostetaan, mutta positiivisiakin vaikutuksia osataan arvostaa. Kukaan vanhemmista, ainakaan tämän tutkimuksen valossa, ei osoittanut välinpitämättömyyttä lastensa televisionkatselua kohtaan, useimmiten päinvastoin.

Vuorovaikutteisen teknologian kannalta tärkein tutkimustulos on se, että ilmi tuli käsitys, jonka mukaan televisioiden lapsilukkoja tarvitaan ja että niiden tulisi olla mahdollisimman yksinkertaisia, jotta vanhemmat jaksaisivat ne myös

konkreettisesti käyttöönottaa. Toinen merkittävä tutkimustulos vuorovaikutteisen teknologian näkökulmasta tarkasteltuna on se, että vanhemmilla todella on hyvin paljon heidän lastensa toimintatapojen kannalta merkityksellisiä käsityksiä televisiosta. Osa vanhemmista ilmaisi haastattelun yhteydessä myös huolensa tulevaisuutta ja internetiä kohtaan. Nämä seikat kertovat sen, miten vanhempien käsityksiin vaikuttamalla voidaan edistää lasten turvallista mediankäyttöä. Internetiä televisio-ohjelmien katseluvälineenä oltaisi voitu tässä tutkimuksessa käsitellä enemmän ja haastatteluissa olisinkin voinut tarttua internetiä koskeviin kommentteihin ja avata keskustelua siihen suuntaan. Perheen ulkopuolisten neuvojen kaipuu osoittaa myös, että lapset ja media on meille aikuisillekin uusi ilmiö. Vuorovaikutteisen teknologian kannalta tämä tarkoittaa muun muassa erilaisten apuvälineiden tarpeen kartoittamisen tärkeyttä, niin television kuin tietokoneenkin suhteen. Tällaisia apuvälineitä tai -ohjelmia voisi olla vaikkapa estojärjestelmät ja lapsilukot.

6.2. Arvio tutkimusprosessista

Ennen tämän tutkimusprosessin aloitusta kirjasin itselleni ylös, mikä silloin oli oma näkemykseni poikani television katselusta, minkälaiset käsitykset ja asenteet minulla sitä kohtaan oli. Näin olin kirjoittanut:

”Mielestäni television katselussa ei välttämättä ole mitään pahaa, kunhan sitä ei tehdä liiaksi ja kunhan ohjelmat ovat varmasti ikään nähden sopivia. Tietysti ihanne olisi, että katseltaisiin mahdollisimman vähän, tulee aina huono omatunto, jos Wilppu (nyt 2 vuotta) on katsellut paljon ohjelmia päivän aikana. En oikein tiedä mistä huono omatunto juontaa juurensa, koska itse poika kuitenkin mielellään katselee. Joka tapauksessa se on sellainen ”välttämätön” juttu joskus, että saa itse tehtyä rauhassa jonkun asian.

Wilppu katselee lapsille suunnattuja ohjelmia oikeastaan melkein päivittäin, suunnilleen ehkä tunnin verran lyhyemmissä pätkissä. Ohjelmia katsotaan dvd-levyiltä, tietokoneelta tai digiboksilta. Muuten televisio ei meillä ole päällä koskaan Wilpun hereillä ollessa. Tähän ei ole niinkään periaatteellista syytä, vaan oma tottumus taustalla enkä puutu siihen, jos esimerkiksi mummulassa telkkari on päällä Wilpun siellä ollessa. Usein Wilppu katselee ohjelmia yksin, joskus katsomme yhdessä. Hänen mielestään olisi mukavampaa katsoa useammin yhdessä.

Paitsi ohjelmien suhteen, niin telkkarin katseluun käytettävää aikaa on syytä rajoittaa, koska terveydellisiä vaikutuksia on vaikea arvioida (esim. silmien

kehityksen suhteen). On myös tärkeää, että telkkari on ns. ylimääräinen juttu eikä vaikuta muuhun päivärytmiin ja jos lapsi ei halua tehdä muuta, esim. lähteä ulos, niin sitten jo huolestuisin. Telkkarin katselu ei myöskään ole asiallista silloin, kun on vieraita tai kavereita kylässä leikkimässä ja voi tehdä muutakin. Itseäni ärsyttäisi, jos päivähoitossa tai kerhossa katseltaisiin ohjelmia (tietysti joskus harvoin niin voi tehdä), koska siellä toivoisi olevan resursseja muuhunkin.

Myönnän käyttäväni telkkaria joskus lapsenvahtina ja koen siitä syyllisyyttä. Ehkä siitä syyllisyydestä pitäisi päästä eroon. Toivoisin, että lastenohjelmissa olisi ikäsuositukset selkeämmin ilmaistuna, vaikka aina en niitä itsekään noudata (Esim. Muumeja meillä katsotaan, vaikka ikäsuositus taitaa olla kolmesta vuodesta eteenpäin.). Mikään ohjelma ei ole meillä aiheuttanut pelkotiloja tms., mutta jos näin kävisi, niin koittaisin selittää asiaa Wilpulle eikä samaa ohjelmaa sitten välttämättä kannattaisi hetkeen katsella.

Ihanteena pidän mahdollisuutta sellaisiin päiviin, joina ohjelmia ei katsottaisi ollenkaan, ettei Wilppu ala pitämään niitä jokapäiväisenä osana arkea. Näin käy valitettavan harvoin. Toisaalta ainakin itse olen tottunut rentoutumaan iltaisin telkkarin ääressä, joten miksei lapsellekin soisi samaa. Silti ei pitäisi jättää esim. kirjojen lukemista vähemmälle televisio-ohjelmien kustannuksella.

Oppimisen kannalta pidän lastenohjelmia ihan ok-juttuna, mutta en välttämättömänä. Wilppu on oppinut sanoja ja sanontoja ohjelmista, mutta yhtälailla myös kirjoista ja aikuisia matkimalla. Tärkeimpänä pidän sitä, että aikuinen tietää, mitä lapsi katselee.”

Nyt jälkikäteen tuota tekstiä lukiessani huomaan, että vaikka omat käsitykseni eivät vuosien varrella oikeastaan kovin paljoa ole muuttuneet, tuli tutkimuksessa esille seikkoja, jotka eivät itselleni olleet aiemmin tulleet mieleen ja sitä kautta omakin ajatusmaailmani avartui. En oikeastaan ollut itse tullut kovin laajasti ajatelleeksi television mahdollisia fysiologisia haittoja. Myös ikäsuositusten seuraamisessa ja noudattamisessa olen nykyään, haastattelut tehtyäni, entistä tarkempi. Sain myös haastatteluista vinkkejä parempiin ja opettavaisempiin lastenohjelmiin, sellaisiin, joita meillä ei aiemmin oltu katseltu, koska en ollut niiden olemassa olosta tiennyt. Tämä kaikki osoittaa sen, että asiasta keskustelu on tärkeää.

Hieman yllättävää on huomata, että lapsen ikä ei tunnu vaikuttavan, ainakaan omalla kohdallani, käsityksiin, koska ajattelen nyt, poikani ollessa 5-vuotias,

pitkälti samalla lailla kuin tuolloin, hänen ollessaan kaksivuotias. Tämän kaltainen käsitysten ihmiseen juurtuminen puhuu mielestäni jälleen kerran sen puolesta, miten tärkeää käsitysten tutkiminen, ja mahdollisesti niihin vaikuttaminen, on.

Television katselu on ensiaskeleksi sille, että lapset aloittavat muunkin tietotekniikan käytön ja samanlaiset käsitykset ja asenteet ovat sielläkin taustalla. Tämän tutkimuksen valossa on nimittäin havaittavissa, että käsitykset siirtyvät ainakin joissakin tapauksissa suoraan televisiosta tietokoneeseen. Tämä käy ilmi haastattelusta, jossa haastateltavan perheessä oli luovuttu televisiosta, mutta tietokone toimitti kodissa television virkaa ja käsitykset ja toimintatavat tietokoneen suhteen olivat samat kuin silloin, kun ohjelmia oli katsottu televisiosta.

Arvioidessani tutkimusprosessin onnistumista, voin hyvillä mielin todeta, että tekemäni valinnat olivat perusteltuja ja tutkimus onnistui mielestäni hyvin. Tämä ei suinkaan tarkoita sitä, etteikö matkan varrella olisi kokemattomalle tutkijalle tullut yllätyksiä tai ettenkö olisi prosessin aikana oppinut uutta, jota voin jatkossa hyödyntää. Esimerkiksi haastateltavat valikoituivat tutkimusprosessin kuluessa niin, että yhtään isää ei alkuperäissuunnitelmasta huolimatta tullut mukaan. Näin ollen tutkimuskysymys tarkentui matkan varrella koskemaan ainoastaan äitejä. Tuon ennalta arvaamattoman asian lisäksi myös jotkut tutkimuksen teon konkreettiset seikat yllättivät. Tällaisia olivat se, miten paljon tutkimuksen teko haastatteluineen, litterointeineen, analyysineen kaikkineen vie aikaa ja energiaa. Jälkikäteen omaa ennakkokäsitystäni lukiessani huomasin myös, että olin kirjannut ajatuksen television katselusta yhdessä kavereiden kanssa. Tätä seikkaa en kuitenkaan ollut huomannut ottaa mukaan haastatteluihin, vaan sitä koskeva teema oli jäänyt haastattelurungosta pois. Tällaisiin puutteisiin osaan toivottavasti jatkossa kiinnittää paremmin huomiota. Toisaalta moni ennalta pelkäämäni asia osoittautui turhaksi ja esimerkiksi haastattelut sujuivat mutkattomasti kuten myös niiden tallenteiden kuuntelu jälkikäteen, satunnaisesta taustamelusta huolimatta. Aineiston analyysin tekemisen lisäksi tärkeimpänä pitämäni seikka, jonka opin, onkin rohkeus heittäytyä tutkijan rooliin. Sain tätä tutkimusta tehdessäni paljon arvokasta kokemusta ja vastaisuudessa osaan suhtautua vastaavanlaisiin projekteihin kenties hieman rennommalla asenteella.

6.3. Tutkimustulosten käytön mahdollisuudet ja rajoitukset

Tutkimuksessa oli tarkoitus vanhempia haastattelemalla löytää mahdollisimman paljon erilaisia käsityksiä. Tässä onnistuttiin, mikä ilmenee siitä, että toistoakin alkoi tulla jo jonkin verran. Toisaalta, jos halutaan varmistua, ettei mitään oleellista vahingossakaan jää tulematta ilmi, voidaan tutkimusta vielä laajentaa lisähaastatteluilla, jolloin yleistettävyyys ainakin tulisi todistetuksi. Tässä vaiheessa olen kuitenkin tyytyväinen saavutettuihin tuloksiin.

Tutkimustuloksia voidaan hyödyntää ainakin siten, että neuvoloille, päiväkodeille tai muille tahoille kyetään antamaan tiedoksi vanhempien näkemykset ulkopuolisten neuvojen kaipuusta. Toisaalta lähes kaikki asiat, mitä esimerkiksi neuvoloissa käsitellään, riippuu valtakunnallisista ohjeistuksista, joten tutkielma kannattaisi suunnata suoraan Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriöön, muille päättävälle taholle tai media-alan ammattilaisille. Tutkimustuloksia voitaisiin hyödyntää myös päätettäessä pienille lapsille tarkoitettu ohjelmatarjonnasta, ohjelmien esitysajoista ja ikäsuosituksista [ks. Viestintävirasto, 2004, 6]. Näistä asioista päättävien on syytä olla perillä vanhempien näkemyksistä jo senkin vuoksi, että vanhemmat ovat, ainakin toivottavasti, se taho, joka viime kädessä päättää, mitä lapsi katsoo ja mitä ei. Ei liene kenenkään edun mukaista, jos televisiosta tulevaa ei kelpuuteta katsottavaksi. Tutkimuksessa ilmi tulevia vanhempien erilaisia näkemyksiä voidaan hyödyntää myös esimerkiksi päätettäessä päiväkotien mediasäännöistä. Lisäksi yhtenä tavoitteena voidaan pitää päivähoitopaikkojen ja kotien välisen onnistuneen yhteistyön ja yhdenmukaisten mediasääntöjen laatimisen toteutumista.

Yksiselitteisempänä tavoitteena on saada vanhempien tukiverkostot ja päättäjät kiinnostumaan aiheesta aiempaa enemmän, jotta tuen ja ohjeistuksien sekä säädösten antaminen koettaisiin aiheelliseksi. Vaikka vanhempien vastuu lasten kasvatuksesta, myös mediakasvatuksesta, on tietysti yhteiskunnan vastuuta suurempi, voidaan heidän työtään helpottaa tarjoamalla tukea ja apua. Paitsi media-ammattilaisten ja päättäjien, myös pienten lasten vanhempien ja tukiverkostojen kannattaa perehtyä tutkimukseen saadakseen vaihtelevia näkemyksiä ja mahdollista vertaistukea muiden lasten vanhemmilta. Tutkimuksen näkökulmista voi olla hyötyä rajojen asettamisessa lasten median käytön suhteen, tässä tapauksessa television, joka ainakin viime vuosiin saakka

on ollut lasten eniten käyttämä media [ks. Koivusalo-Kuusivaara, 2007, 42; Suoninen, 2011, 16].

Vuorovaikutteiselle teknologialle tämän tutkimuksen anti on merkittävä ensiaskel estojärjestelmien eli lapsilukkojen tutkimisen ja kehittämisen kannalta. Tämä tutkimus osoittaa, että lapsilukkoja pidetään nykyisellään liian monimutkaisina eikä niitä oteta käyttöön, vaikka niiden olemassa olosta tiedettäisiin ja niitä kaivattaisiin. Kukaan kahdestakymmenestä haastatellusta ei maininnut käyttävänsä lapsilukkoja, vaikka huoli lapsesta television parissa tuli usein ilmi.

Saatujen tulosten käyttöä saattaa tässä vaiheessa yleisesti rajoittaa tutkimuksen pienehkö mittakaava. Mikäli päättävät tahot kiinnostuvat aiheesta, voidaan samaan aihepiiriin liittyen toteuttaa laajempaa, numeeristakin dataa sisältävää, jatkotutkimusta.

6.4. Muut mahdolliset lähestymistavat

Fenomenografia ja nimenomaan haastattelu lähestymistapana oli mielestäni oiva valinta ja sitä voitaisiin hyödyntää samaan tapaan muun muassa internetiin liittyen. Internet on kuitenkin televisiosta vääjäämättä seuraava ja vanhempia haastatteluiden perusteella huolestuttava median väline. Toisaalta kannattaa olla avoin myös muille lähestymistavoille. Edellisessä luvussa jo mainitun määrällisen tutkimuksen lisäksi voitaisiin pohtia, saataisiinko esimerkiksi tarkkailulla tai käyttöpäiväkirjoja keräämällä yhtä hyvää, tai jopa vielä todenmukaisempaa, tietoa.

6.5. Jatkotutkimusaiheet

Tätä tutkimusta seuraava tärkeä askel vuorovaikutteisen teknologian kannalta katsottuna on se, että lähdetään kartoittamaan televisioiden lapsilukkotilannetta. Tutkimuksessa olisi hyvä ensin selvittää onko kaikissa myytävissä televisiomalleissa mahdollisuus lapsilukon asentamiseen. Sen jälkeen voitaisiin haastatteleamalla selvittää, tietävätkö vanhemmat järjestelmän olemassa olosta omassa televisiossaan, käyttävätkö he sitä, ovatko tyytyväisiä, jos käyttävät, miksi eivät käytä, jos eivät käytä ja niin edelleen. Haastatteleamalla voitaisiin myös selvittää niitä ominaisuuksia, joita vanhemmat lapsilukolta kaipaavat ja käytettävyydestänsä saataisiin lopulta selville tarkempia puutteita ja positiivisia ominaisuuksia. Tällaista suunnitelmaa noudattamalla edesautettaisiin vanhempia lastensa televisionkatselun kontrolloinnissa siten, että ainakaan lapsilukkojen käytettävyysongelmat eivät olisi rajoite sille.

Keskustellessani tutkimuksestani sosiaalipolitiikkaa opiskelevan ystäväni kanssa, esille nousi myös mahdollisuus yhteisestä, tätä hanketta laajemmasta, tutkimuksesta. Siinä mukaan otettaisiin yhteiskuntatieteellistä näkökulmaa aiheeseen. Sen kaltainen hanke on vasta ajatuksen tasolla, mutta mahdollinen. Tämä tutkimusaihe on varsin innostava juuri muun muassa sen vuoksi, että kiinnostavia näkökulmia ja uusia aiheita siunaantuu koko ajan lisää. Mikäli tämä projekti joskus tuo toivottua tulosta esimerkiksi siten, että neuvoloihin saadaan jakoon suosituksia lasten television käytöstä, voitaisiin jatkossa tutkia vaikkapa sitä, käyttävätkö vanhemmat saamiaan ohjeita todellisuudessa hyödykseen, ymmärtävätkö he niitä oikein ja niin edelleen. Kaiken kaikkiaan fenomenografista suuntausta voitaisiin mielestäni hyödyntää tutkimuksia tehtäessä nykyistä enemmän, koska sen avulla käsitykset saadaan tuotua julki.

7. Yhteenveto

Yleensä eritoten kasvatustieteissä käytetty tutkimussuuntaus, fenomenografia, on oiva lähestymistapa päästä asioiden juurille, vaikuttimiin seurausten takana. Tämä tutkimus osoittaa, että käsitysten tutkiminen avaa aiheesta paljon sellaista, mitä ei ennalta ole nähty. Tässä tapauksessa *vanhempien käsityksiä heidän 1–5-vuotiaiden lastensa televisionkatselua kohtaan*. Niitä käsityksiä, jotka ovat vaikuttimina toimintatapojen taustalla.

Vuorovaikutteisen teknologian vinkkelistä katsottuna tärkein tulos tässä tutkimuksessa oli televisioiden lapsilukkojen tarpeen esille tulo sekä niiden käytettävyyden kritisointi. Kyseisen käsityksen ilmi tuleminen antaa aiheen erittäin mielenkiintoiselle ja hyödylliselle jatkotutkimukselle koskien nimenomaan estojärjestelmiä, niiden ominaisuuksia ja puutteita.

Laajemmin tarkasteltuna tutkimustuloksia voidaan hyödyntää monella tavalla kuten esimerkiksi vaikuttamalla päättäjiin ja sitä kautta lasten ja heidän vanhempiansa mediakasvatukseen. Lisäksi tämä tutkimus avasi portin käsitysten tutkimiselle laajemmalla tutkimussaralla kuin tähän mennessä yleisenä käytäntönä on ollut. Käsityksiä tutkimalla saatiin tässä arvokasta tietoa lasten television katseluun liittyen. Miksi fenomenografista suuntausta ei siis jatkossa hyödynnettäisi vaikkapa internetiin ja lapsiin liittyen?

Lähteet

[Ahonen, 1994] Ahonen S. 1994. Käsitukset tutkimuksen kohteena. Teoksessa Syrjälä L., Ahonen S., Syrjäläinen E. & Saari S. Laadullisen tutkimuksen työpajoja, 114 – 160. Kirjayhtymä Oy: Helsinki.

[Dorey et al., 2010] Dorey E., Roberts V., Maddison R., Meagher-Lundberg P., Dixon R. & Mhurchu C. N. 2010. Children and television watching: a qualitative study of New Zealand parents' perceptions and views. *Child Care Health and Development* 36 (3), 414 – 420.

[Eskola & Vastamäki, 2007] Eskola J. & Vastamäki J. 2007. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa Vastamäki J., Aarnos, E., Grönfors, M., Eskola, J., Hakala, J.T., Heikkinen, H.L.T., Niikko, A., Ropo, E., Saarela-Kinnunen, M., Siekkinen, K. & Syrjälä, L. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1, 25 – 43. PSkustannus: Juva.

[Hirsijärvi & Hurme, 2008] Hirsijärvi S. & Hurme H. 2008. Tutkimushaastattelu. Yliopistopaino: Helsinki.

[Huusko & Paloniemi, 2006] Huusko M. & Paloniemi S. 2006. Fenomenografia laadullisena tutkimussuuntauksena kasvatustieteissä. *Kasvatus* 37 (2), 162 – 173.

[Häkkinen, 1996] Häkkinen K. 1996. Fenomenografisen tutkimuksen juuria etsimässä. Yliopistopaino: Jyväskylä.

[Kaapu et al., 2006] Kaapu, T., Saarenpää, T., Tiainen, T. & Paakki, M.-K., The Truth is Out There - Phenomenography in Information Systems Research, Iris'29, 12-15.8.2006, Helsingør, Denmark, 17 p.

[Karling et al., 2008] Karling M., Ojanen T., Silven T., Vihunen R. & Vilen M. 2008. Lapsen aika. WSOY Oppimateriaalit: Helsinki

[Koivusalo-Kuusivaara, 2007] Koivusalo-Kuusivaara R. 2007. Lapset, media ja symbolinen vuorovaikutus : Suomalaisten, englantilaisten ja saksalaisten lasten mediasuhteen tarkastelua. Helsingin yliopisto,

valtiotieteellinen tiedekunta, viestinnän laitos : Helsinki. Saatavana sähköisesti:
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-3913-3>. (tarkistettu 18.4.2015)

[Koskinen, 2005] Koskinen D. 2005. Käytettävyyystutkimuksen etiikka. Teoksessa Ovaska S., Aula A. & Majaranta P. (toim.). 2005. Käytettävyyystutkimuksen menetelmät, 331–341. Tampereen yliopisto, Tietojenkäsittelytieteiden laitos B-2005-1.

[Purhonen, 2011] Purhonen S, 2011. Televisionkatselun sosiaalinen eriytyminen ja yhteiskunnalliset seuraukset nyky-Suomessa. Yhteiskuntapolitiikka 76 (5), 599–619. Saatavana sähköisesti:
<http://www.stakes.fi/yp/2011/6/purhonen.pdf> . (tarkistettu 5.1.2012)

[Salokoski & Mustonen, 2007] Salokoski T. & Mustonen A. 2007. Median vaikutukset lapsiin ja nuoriin – katsaus tutkimuksiin sekä kansainvälisiin mediakasvatuksen ja -sääntelyn käytäntöihin. Mediakasvatusseuran julkaisuja 2/2007. Mediakasvatusseura ry: Helsinki. Saatavana sähköisesti:
<http://www.mediaeducation.fi/publications> .(tarkistettu 24.5.2011)

[Suoninen, 2011] Suoninen A. 2011. Lasten mediankäytöt vanhempien kertomina. Julkaisussa Kotilainen S. (toim.) Lasten mediabarometri 2010: 0–8-vuotiaiden lasten mediankäyttö Suomessa, 15–45. Mediakasvatusseuran julkaisuja 1/2011. Mediakasvatusseura ry: Helsinki. Saatavana sähköisesti:
<http://www.mediakasvatus.fi/publications/ISBN978-952-99964-6-9.pdf>
(tarkistettu 18.4.2015)

[Talasterä, 2012] Talasterä J. 2012. Lahti: Yle uutiset, 26.1.2012. Saatavana sähköisesti:
http://yle.fi/alueet/lahti/2012/01/monille_vanhemmille_ihan_sama_mita_lapset_katsovat_3206279.html. (tarkistettu 18.4.2015)

[Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, 2013] Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos [verkkojulkaisu]. Helsinki: Tilastoraportti: Lasten päivähoito 2013.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/125389/Tr33_14.pdf?sequence=5. (tarkistettu 17.4.2015)

[Tuovinen, 2013] Tuovinen U. 2013. Opinnäytetyöpakki [verkkajulkaisu]. Kajaanin Ammattikorkeakoulu.

<http://www.kamk.fi/opari/Opinnaytetyopakki/Teoreettinen-materiaali/Tukimateriaali/Kokemus-ja-kasitys> . (tarkistettu 10.3.2015)

[Valerio et al., 1997] Valerio M., Amodio P., DalZio M., Vianello A. & Zacchello G.P. 1997. The use of television in 2- to 8-year-old children and the attitude of parents about such use. Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine 151 (1), 22 – 26.

[Viestintävirasto, 2004] Viestintävirasto. 2004. Televisio- ja radiotoiminnasta annetun lain lastensuojelunormiston toteutumista koskeva selvitys. Viestintäviraston julkaisuja 3/2004. Viestintävirasto: Helsinki.

Liitteet

Liite 1

Haastattelusopimus

Tutkimuksen aiheena on 1–5-vuotiaiden lasten vanhempien suhtautuminen pienten lastensa televisionkatseluun.

Tutkimuksen tekijä on vuorovaikutteisen teknologian opiskelija Jenni Paukkunen ja pro gradu -tutkielman ohjaajana toimii Tampereen yliopiston lehtori Tarja Tiainen.

Tutkimuksen yhteydessä kerättyjä tietoja käsitellään luottamuksellisesti siten, että tutkimusjulkaisuissa haastatteluesimerkeissä henkilön tunnistetiedot (esim. nimi) muutetaan. Haastatteluaineistoa käytetään vain tieteelliseen opinnäytetyöhön (pro gradu -tutkielma). Tietoja ei luovuteta kenellekään ulkopuolisille ja haastattelutallenne tuhoetaan projektin päätyttyä.

Haluan osallistua edellä mainittuun tutkimukseen ja suostun samalla siihen, että haastattelu tallennetaan.

Paikka ja aika: _____

Haastateltavan ja tutkijan allekirjoitukset ja nimen selvennykset:

Taustatietolomake

Tunniste: _____

1. Ketä lapsia perheeseen kuuluu? Lasten iät ja sukupuolet:

_____	_____
_____	_____

2. Missä ja kenen kanssa lapset viettävät suuren osan päivistään? Ovatko he päivähoidossa jossakin, viettävätkö muuten paljon aikaa muiden kuin vanhempien kanssa esim. mummolassa tms.?:

3. Haastateltavan syntymävuosi: _____

4. Koulutus tai ammatti: _____

5. Asumismuoto? Omistusasunto vai vuokralla?
Omakotitalo/rivitalo/kerrostalo?

6. Sähköpostiosoite, mikäli haluat valmiin tutkimuksen luettavaksesi:

Haastattelun kulku

Kerro itsestäsi:

Olen Jenni Paukkunen, 34-vuotias, 2-vuotiaan Wilppu-pojan äiti. Opiskelen Tampereen yliopistossa vuorovaikutteista teknologiaa sekä sivuaineina kasvatustieteitä ja mediakasvatusta. Teen pro gradu -työtä, joka pohjautuu näiden haastattelujen avulla kerättyyn aineistoon.

Tutkimushankkeen nimi:

Vanhempien suhtautuminen 1–5-vuotiaiden lastensa televisionkatseluun.

Tutkimuskysymykset:

Millaiset asenteet ja käsitykset vanhemmilla on pienten leikki-ikäisten (1–5-vuotiaiden) lastensa televisionkatselua kohtaan?

Ketä haastattelen:

Sopivaan ikähaarukkaan (1–5-vuotta) kuuluvien lasten vanhempia.

Mitä kysyn:

Käytän haastattelussa apunani teemarunkoa, mutta koska kyseessä on avoin haastattelu, en noudata runkoa orjallisesti. Tarkoitus on keskustella ja kysymykset ovat lähinnä apuna itselleni, ettei mitään teemoista unohtuisi ottaa esille ja että keskustelu saataisiin alulle.

Haastattelun teemarunko/apukysymykset:

- Onko kotona yksi vai useampi televisio? Kuinka monta? Missä sijaitsevat? Miksi sijoitettu niin? Katsellaanko ohjelmia muualta esim. tietokoneelta? Mikä on tv?
- Mikä on telkkarin asema perheessä/kodissa?
- Katseleeko lapset telkkaria? Miksi?
- Kuinka paljon? Miksi?
- Mitä ohjelmia? Miksi?
- Onko katselulle yleensä jokin tietty aika? Miksi?
- Mitä ajattelet lasten television katselusta? Mitä mieltä siitä yleisesti/omassa perheessä?
- Mitä hyviä asioita lasten television katseluun mielestäsi liittyy? Ja entä mitä huonoja asioita? Entä katseltuihin ohjelmiin?
- Miten ajatukset näkyvät käytännössä oman perheen toiminnassa? (Kaivataanko muutosta, mitä?)